

Příloha č. 1

Otázky pro interview s rodiči

1. Proč si myslíte, že dávají Romové své děti na Turkmenskou?
  - tradice, 0. ročník, strach, proč je jich tam tolik?
2. Chodily vaše děti do nultého ročníku?
  - výhody, nevýhody
3. A byli jste s dětmi na vyšetření v poradně?
  - jaký byl výsledek, mohli jste sedět u vyšetření, měli jste tam pocit diskriminace
4. A kdo rozhoduje o tom, kam půjde dítě do školy? Kdo má poslední slovo?
5. A jaké výhody a nevýhody byste řekl o vzdělávání na Turkmenské?
  - co se vám tam líbí a co ne, zápis
6. A co budoucnost dětí po Turkmenské?
  - další vzdělávání
7. A co klubovna?
  - spokojenost
8. Co by se muselo stát, aby více romských dětí chodilo na běžné základní školy ne na Turkmenskou?

Příloha č. 2

Otázky pro interview se zaměstnanci Pedagogicko-psychologické poradny ve Vsetíně

1. Co má podle vás vliv na fakt, že si Romové vybírají Základní školu Turkmenská?
  - tradice, 0. ročník, strach, proč jej jich tam tolik
2. Jaké výhody a nevýhody spatřujete ve vzdělávání na ZŠ Turkmenská?
3. Jak vnímáte šance Romů na uplatnění v běžném životě po absolvování ZŠ Turkmenská?
4. Jaký podíl na vzdělávání Romů mají nízkoprahová zařízení?
  - spolupracujete
5. Myslíte si, že máte vy, jako organizace vliv na výběr školy?
  - jaké testy používáte
  - jak postupujete při doporučování základní školy
6. Jak by se dalo docílit toho, aby Romové chodili více na běžné základní školy?
  - názor- myslíte si, že o to stojí

Příloha č. 3

Otázky pro interview se zaměstnanci nízkoprahových zařízení ve Vsetíně

1. Co má podle vás vliv na fakt, že si Romové vybírají Základní školu Turkmenská?
  - tradice, 0. ročník, proč je jich tam tolik?
2. Jaké výhody a nevýhody spatřujete ve vzdělávání na ZŠ Turkmenská?
3. Jak vnímáte šance Romů na uplatnění v běžném životě po absolvování ZŠ Turkmenská?
4. Jak celou situaci ovlivňujete vy jako organizace?
  - jaký vliv si myslíte, že má poradna
  - víte o testech pro Romy
  - možnost vidět vyšetření
  - spolupracujete
5. Kdo podle vás rozhoduje o tom, kam bude dítě chodit do školy?
6. Jak by se dalo docílit toho, aby Romové chodili více na běžné základní školy?
  - názor- myslíte si, že o to stojí

Příloha č. 4

Otázky pro interview s pracovníky Základní školy Turkmenské

1. Co má podle vás vliv na fakt, že si Romové vybírají Základní školu Turkmenská?
  - tradice, 0. ročník,
2. Jaké výhody a nevýhody spatřujete ve vzdělávání na ZŠ Turkmenská?
3. Jak vnímáte šance Romů na uplatnění v běžném životě po absolvování ZŠ Turkmenská?
4. Jaký podíl na vzdělávání Romů mají nízkoprahová zařízení?
  - spolupracujete?
  - jaký vliv si myslíte, že má poradna
  - víte o testech pro Romy
  - možnost vidět vyšetření
  - spolupracujete
5. Jak by se dalo docílit toho, aby Romové chodili více na běžné základní školy?
  - názor- myslíte si, že o to stojí

Příloha č. 5

Rozhovor s panem T.

T. Proč si myslíte, že je tolik romských dětí na Turkmenské?

R. Já nevím. Asi že na to neměly.

T. Další otázka by byla, vaše dítě tedy chodí na Turkmenskou a vy jste chodili na jakou školu, vy s manželkou?

R. Já jsem taky chodil tam.

T. I vaše manželka?

R. Ano.

T. A proč jste se rozhodli pro Turkmenskou?

R. Já nevím, mamka mě tam dala.

T. Ale proč jste se rozhodli dát tam vašeho syna?

R. Protože on to učení nezvládal. On chodil do základní....

T. Hm. A vy jste ho přeřadili na vaši žádost, nebo na žádost školy?

R. Na žádost školy.

T. A byl váš syn vyšetřen tady v poradně?

R. Ano.

T. A měli jste pocit diskriminace při vyšetření?

R. Ne. (*kroutí hlavou*)

T. A mohli jste si vybrat, na jakou školu ho chcete dát?

R. Určitě. (*kýve hlavou*)

TJ: A mohl jste při vyšetření sedět s ním, být u něj?

R: Ano.

T. Navštěvoval váš syn nultý ročník na Turkmenské?

R. Ano.

T. A i přesto jste se rozhodli ho dát na Trávníky?

R. Ano. Tam do nulky chodí ještě cerka jedna.

T: Vaše dcera?

R: Ano.

T. A vidíte nějaká pozitiva nebo negativa? Pomohlo to v něčem?

R. Pomohlo to.

T. A měl nultý ročník nějaké nevýhody?

R. Tak já si myslím, že je to dobré ten nultý ročník pro děcka.

T. A rozhodovali jste se podle toho, že váš syn chodil do toho nultého ročníku? Nechali byste ho na Turkmenské. Nebo byste ho dali na jinou školu?

R. Já jsem ho právě dal na základní školu, ale že nezvládal učení, tak jsem ho tam dal.

T. A myslíte si, že jsou romské děti něčím znevýhodněny, když nastupují do školy?

R. Ne to si nemyslím.

T. Nemyslíte si?

R. Ne.

T. Ani třeba to, že má na výběr školy vliv jazyk? Že mluvíte doma romsky.

R. Aji česky.

T. Kdo podle vás rozhoduje o tom, kam umístíte dítě, do jaké školy?

R. No já. *(pohyb ruky)*

T. Myslíte si, že hraje nějakou roli tradice, že rodiče chodili na Turkmenskou, tak chtějí, aby tam chodily jejich děti, nebo to není pravda?

R. Ne není to tradice. Myslím, že tam je chyba, že tam chodí víc Romů, tak proto je tam asi dávají. *(gestikuluje rukou, jakoby ukazoval směrem ke škole)*

T. A jaké výhody vidíte na základní škole Turkmenská?

R. Je to lepší že, že se může zdokonalovat v učení že, že tam bude mít větší výhody.

Čeština, všechno dobré. Že se tam může vyučit, udělat vysokou školu, tam ne.

T. Kde?

R. Na Turkmenské

T. Na Turkmenské nemůže?

R. Ne protože je to zvláštní škola. Navíc vidím, že holka chodí na základní školu a nosívá si úkoly domů a tam si děcka dělají všechno ve družině. Doma si vůbec úkoly nedělají.

T. Aha. A vy jste přerazovali syna ze základní školy?

R. Ano.

T. A bylo to proto, že nestíhal?

R. Ano.

T. A myslíte si, že Romové chtějí dávat své děti na Turkmenskou i přesto, že by mohli chodit na běžnou základní školu?

R. Tak někteří ne, někteří chodí do základní školy. Akorát nevím, že. Říkám, že neznám ten skutečný důvod proč je tam dávají. Já si myslím, že je tam moc Romů, tak proto.

T. Hm tak proto.

T. A myslíte si, že Romové mají strach dávat své děti na běžnou základní školu?

R. Tak někteří mají určitě strach. Že tam bude nějaký diskriminace nebo rasismus.

T. Hm, od těch spolužáků?

R. Ano.

T. A proč jste si vybrali základní školu Turkmenská?

R. Já? (*krčí čelo*) Jako proč jsem tam dal to děcko?

T. Hm.

R. Tak já jsem ho tam dal, protože nebyla jiná šance.

T. A jaké máte zkušenosti s klubovnou. Chodí tam vaše děti?

R. Ano chodí. Je to tam dobré pro ně.

T. A chodí tam i do doučování?

R. Ano.

T. A myslíte si, že existuje nějaké řešení, aby Romové dávali své dítě na běžnou základní školu?

R. Tak, se musí učit ty děcka, aby na to měli.

T. Teď jsem to špatně řekla. Aby neměli strach je dát na běžnou základní školu.

R. To by neměli strach. Já jsem měl taky obavy tak, ale protože, ale vidím, že ne. Uvidíme, co bude dál.

T. Takže jste se nesetkal...

R. Ne zatím jsem se nesetkal

T. Nemáte špatné zkušenosti?

R. Ne nemám. Já paní učitelku znám ze základní školy moc roků, takže já s ní nemám žádné problémy.

T. Takže si myslíte, že vaše děti mají větší šanci na základní škole vystudovat?

R. Ano mají lepší. Můžou dostat lepší práci, že. Budou mít slušné místa a tak.

Příloha č. 6

Rozhovor s paní P.

TJ: Proč si myslíte, že dávají Romové své děti na základní školu Turkemská?

R: Oni mají strach dávat děcka na základku.

TJ: Strach z čeho?

R: Z diskriminace. Vás tam bude víc, já jen jedna, něco se ztratí a vina padne na mě.

TJ: Říká se, že na Turkemskou chodí moc romských dětí, čím to je?

R: Já sem teď slyšela v televizi, že to tak je a že chtěou takové školy rušit. To se mi ale nelíbí. To je dobrá škola. Ale učitelka říkala, že když jsem tam chodila já, že my jsme byli hodnější, než ty děcka dneska.

TJ: A vy jste říkala, že vaše čtyři děti chodí na Turkemskou, proč jste je tam dala vy?

R: Aby byly děcka spolu. Oni se tam hlídají. A je tam víc Romů. A Turkemská je dobrá škola.

TJ: Jste tam spokojení?

R: Ano.

TJ: A co myslíte do budoucna, mají šanci dostat se na střední, půjdou tam vůbec.

R: Tak někteří ano. Někteří tam nevydrží, já nevím proč. Moje dcerka půjde na obchodku pak.

TJ: To je dobrá škola. A zůstane tady ve městě.

R: Šak jo, aspoň ušetřím peníze.

TJ: A navštěvovaly vaše děti ten nultý ročník?

R: Ano.

TJ: A líbilo se vám něco na tom nultém ročníku nebo nelíbilo, byla jste spokojená nebo ne?

R: Nelíbilo se mi chování těch učitelek k mojim děckám.

TJ: Aha. A v čem?

R: Je to zlé. Když děcka se pěkně chovají, tak aji oni k nim. Ale když ne tak je to špatné.

TJ: A když pak měly jít vaše děti do školy, tak byla jste s nimi na vyšetření tady v poradně?

R: Ano.

TJ: A vzpomenete si, jaký byl výsledek těch vyšetření, aspoň u některých dětí?

R: Tři dostaly odklad.

TJ: A doporučovali vám tady nějakou základní školu?

R: Nedoporučovali.

TJ: Ne?

R: Ne.

TJ: A měli jste pocit diskriminace při vyšetřování?

R: Ne.

TJ: A mohla jste být u toho vyšetření?

R: Áno.

TJ: Takže jste se pak sami rozhodovali, do jaké školy dáte děti?

R: Ano.

TJ: A pozvala si vás třeba ta Turkmenská na zápis do první třídy?

R: Jo, to jo.

TJ: A kdo podle vás rozhoduje o tom, do jaké školy to dítě půjde? Kdo má poslední slovo?

R: Rodiče. Já mám poslední slovo.

TJ: Teď bych se vás zeptala, jaké výhody a nevýhody vidíte na základní škole Turkmenská?

R: No výhody, že sou spolu ty děcka, že na sebe dávají pozor.

TJ: A nevýhody?

R: Oni furt po nás něco žádají, peníze na pomůcky. Často musíme platit.

TJ: A chodí vaše děti do klubovny?

R: Jo.

TJ: A jak jste spokojená?

R: Už to není, co to bývalo. Teď tam dělal jeden gádžo od vás. Můj muž ho musel zbít, protože on se ne dobře choval, i ten špekulant Žárský ho nechtěl. No už tam nedělají ti lidi co dřív. Já třeba znám Aničku, Jarka, to je dobré, ale ti noví. Třeba jedna holka si nechala otevřené dveře v doučování a řvala na jednoho našeho kluka. No to nejde tak.

TJ: A chodí vaše děti na doučování do klubovny?

R: Jo, chodí tam. Třeba dřív bývaly ty večery pro maminky, ale teď ani nevím, už tam nechodím.

TJ: A jak si myslíte, že by se dalo docílit toho, aby víc romských dětí chodilo na jinou základní školu. Co by se muselo stát nebo změnit?

R: Víte co, kdybysme se měli rádi, bylo by to lepší.

TJ: Děkuju paní P.

Příloha č. 7

Rozhovor s panem K.

TJ: Proč si myslíte, že dávají Romové své děti na základní školu Turkemenská?

R: Ty děcka spolu vyrůstaly, proto je rodiče chtějí nechat spolu, aby byly dohromady. Tam jim nikdo neublíží.

TJ: Myslíte, že rodiče mají strach dávat děti na běžnou školu, protože jim tam někdo ubližuje?

R: Ano, ti gádžové naše děti šikanují!

TJ: A myslíte si, že to, že Romové dávají své děti na Turkemenskou, může být i nějaká tradice, jakože oni tam chodili, tak tam dají svoje děti?

R: O tradici nejde, ale ať má to děcko základní školu, jinak pro ně práce není, dnes je taková doba.

TJ: A proč si myslíte, že je na té škole tolik romských dětí?

R: No protože jsme je tam dali.

TJ: Myslíte, že by to měli v budoucnu horší, kdyby neměli školu?

R: Ano, tak to je.

TJ: A když si vezmeme teď ten nultý ročník na Turkemenské, chodily vaše děti do toho nultého ročníku?

R: Jo, všechny čtyři.

TJ: A když byste měl říct nějaké výhody a nevýhody té přípravy.

R: Dobré je, že se zaučili do první třídy. Ale my to máme daleko do školy, lepší bylo, kdyby je svázeli. Moje sestra sice má auto, ale co když onemocní, co bude s nima?

TJ: A teď bych se zeptala, byly vaše děti vyšetřeny na poradně?

R: Ano.

TJ: A nevzpomenete si, jak to dopadlo?

R: Ne to nevím.

TJ: A doporučovali vám tam nějakou školu?

R: Dívejte, já sem jim řek, vidíte sami, jak na tom je, dejte ho rovnou na zvláštní.

TJ: A co oni?

R: Dali ho tam, protože on na to fakt neměl.

TJ: A mohli jste být u toho vyšetření?

R: Ano.

TJ: A měl jste v poradně pocit diskriminace?

R: Ne.

TJ: Takže jste se rozhodovali sami, kam budou vaše děti chodit do školy?

R: Ano.

TJ: A zvala si vás Turkmenská na zápis do školy?

R: To nevím.

TJ: A kdo podle vás rozhoduje o tom, do jaké školy to dítě půjde? Kdo má poslední slovo?

R: Rodiče.

TJ: A když byste měl říct nějaké výhody a nevýhody Základní školy Turkmenská?

R: Mně se nelíbí jednání k našim dětem. Před náma jsou laskaví, ale jak odejdem. Moje děčka mají špatnou zkušenost.

TJ: A chodí vaše děti do klubovny?

R: Jo.

TJ: A jak jste spokojený.

R: No, tak vám to řeknu, když jste tam dělali vy, tak to bylo tak, že když bylo něco špatně, první za náma jste přišli, povídali jsme si, ale teď, oni hned první letí na sociálku. To není dobré.

TJ: A jak si myslíte, že by se dalo docílit toho, aby víc romských dětí chodilo na jinou základní školu. Co by se muselo stát nebo změnit?

R: Záleží na tom děcku, jak to zvládá. Pokud vidím, že to nezvládá, ta základka ho hodí na tu speciální, tak ho tam dám radši rovnou. Život je krutý, my nechceme ztratit naši mateřskou řeč, víte.

TJ: Jako že na Turkmenské ji neztratíte?

R: Tam můžou víc mluvit romsky. Je jich tam víc.

TJ: Děkuju.

Příloha č. 8

Rozhovor s pracovnící PPP

TJ: Co má podle vás vliv na fakt, že si Romové vybírají Základní školu Turkmenská?

R: Pokud o tu školu stojí rovnou rodiče, tak je to myslím si v převážné většině dáno tím, že mají s touto školou sami zkušenosti. Takže rodiče tam chodili, byli tam spokojeni, znají tam vyučující, tak předpokládají, že jejich dětem tam bude stejně dobře, že se tam budou cítit stejně dobře jako oni. To je první taková situace, kdy tu školu vybírají rodiče. Pakliže jsou posláni třeba na poradnu ke zvážení nebo doporučení vhodného typu školy, tak se zřejmě při zápisu paním učitelkám zdála nějaká oblast nedozrálá a proto posílají na poradnu nebo do SPC dítě k vyšetření, aby se zvolila správná volba školy. Stačí?

TJ: Hm. A myslíte si, že má na výběr školy vliv i ta přípravná třída, kterou ty romské děti navštěvují?

R: Bojím se, že v některých případech ano, protože ty děti si tam přivyknou. Zjistí, že je tam dobře, že jsou tam hodné paní učitelky, že tam dělají spoustu zajímavých věcí, které do té doby neznali a chtějí tam už zůstat. Na to usuzuju z toho, že jsem častokrát slyšela „naše škola“. Jak od dětí, tak od jejich rodičů. To je naše škola, takže oni se tam cítí dobře.

TJ: A co se týče ostatních škol, mají podle vašeho názoru strach dávat je tam na běžné školy?

R: Bude to můj názor, tak jak jsem v průběhu té své praxe poznala tu situaci, tak si myslím, že pedagogové Turkmenské hodně rodiče vedou metodicky. Dělají jim nadrodiče. Připomínají jim povinnosti, připomínají jim termíny, placení stravenek, prostě organizační záležitosti. A základní školy takto rodiče nevedou a ono jim to možná trošku chybí.

TJ: A proč si myslíte, že je na té škole tolik romských dětí?

R: No protože ony tam patří. Protože je to škola přiměřeně náročná jejich schopnostem.

TJ: Tak další otázka, jaké výhody a spatřujete na Základní škole Turkmenská, to jste teď vlastně řekla. (smích) A co nevýhody?

R: Jedinou nevýhodou podle mého názoru je, že jsou pak limitováni výběrem škol, nebo spíše budou mít problémy u přijímacích zkoušek. Přestože vlastně dle jure si mohou dát přihlášku kamkoliv.

TJ: Tak další, jak vnímáte jejich šance na uplatnění v běžném životě po absolvování Základní školy Turkmenská?

R: To je opravdu těžká otázka, protože si myslím, že je to otázka motivace toho konkrétního jedince, a jeho zázemí. Protože měla jsem zkušenost z obou stran spektra, že i děti třeba úspěšné na základní škole, tedy děti úspěšné v tom smyslu, že neopakovaly, že

dokončily devátou třídu, najednou dostaly strach, že nezvládnou třeba tříletý učební obor. Anebo zase kamarádky sousedky řekly: „Pojď s náma na ten obor lehčí, tam je to fajn, tam není moc práce.“ Takže se snažili i vlastně o to, přejít na obor, který byl pod jejich úrovní. A to je zase otázka školského poradenského zařízení, takže nebylo doporučeno, pokud bylo nadání v pořádku, přestup na takovéto zařízení. V některých rodinách je tradice, že je to zbytečné pokračovat po základní škole, takže děti nemají vůbec podporu ze strany rodičů, slyší, „to není k ničemu, ty jsi cigán a tebe stejně nikam do práce nevezmou, ať už máš výuční list nebo nemáš.“

TJ: Takže to je ten důvod podle vás?

R: Takže to, všechno je možné. Záleží na tom, jestli to dítě, nebo ten dospívající chce a doma ho podpoří. Protože i když chce a doma podpora chybí, tak si myslím, že uteče při první překážce, kdy zjistí, že by musel hodně pracovat, hodně se snažit, tak si řekne a šak mamka s tatškou to tak říkali, tak se na to vykašlu. Takže tady si myslím, že je to sázka do loterie, jak se sejdou ty skutečnosti a jak to buď podpoří, nebo zhatí.

TJ: A teď by mě zajímalo, jak do toho všeho zasahují místní nízkoprahová zařízení a jak se podílí na vzdělávání, jestli o tom víte?

R: No, před lety jsme měli zkušenost s Diakonií, byli jsme pozváni na zasedání romské komise jako poradna, a potom byli někteří pracovníci z Diakonie na poradně, se podívat nebo se informovat spíš, neviděli žádné dítě při vyšetření, ale bylo jim řečeno, jakým způsobem probíhá vyšetření školní zralosti, aby pomáhali v té přípravě těch předškoláků na úspěšný start do základní školy. Myslela jsem si, že to bude počátek nějaké bohatší spolupráce, ale ono to tím skončilo. A nevím, jestli můžu považovat za nízkoprahové zařízení Azylový dům, kde je to spíš spolupráce už taková těch sociálních pracovníků, které docházejí do rodin a pomáhají s přípravou na vyučování, a když vidí, že se jim nedaří i při té pravidelné péči, tak potom nás žádali o vyšetření, jestli to dítě na tu základní školu má ty schopnosti nebo nemá. Charita se na nás neobracela, ale byl úkol vlastně ze strany vedení, aby poradna do toho vstoupila a ten kontakt navázala na Poschle s tou paní C..

TJ: Cincibusovou

R: *smích*

R: Jo, tak to nevím, jestli už k tomu došlo.

TJ: Teď se ještě vrátím k tomu, kdyby oni chtěli být u toho vyšetření, a podívat se jak probíhá to vyšetření, tak mají tu možnost?

R: Pokud dají rodiče souhlas.

TJ: Aha.

R: Vždycky přítomnost třetí osoby musí být potvrzena nebo odsouhlasena tím zákonným zástupcem.

TJ: No a víte, jaký mají podíl na vzdělávání ta nízkoprahová zařízení, víte, co dělají?

R: Moc ne, jediné z těch setkání na Městském úřadě, kde jsem měla pocit, že se snaží jednak věnovat se dětem, v té souvislosti se školou a snad i rodičům po té stránce jak ta výchova a to vedení má v té rodině probíhat.

TJ: Dobře děkuju. Myslíte si, že vy jako instituce máte vliv na výběr školy?

R: Máme vždycky hlas poradní. Rozhodující kompetence je zákonného zástupce, i když vlastně pakliže si rodiče přejí, aby dítě chodilo na speciální školu nebo praktickou školu a přitom schopnosti jsou v normě, je to protiprávní.

TJ: Hm. A můžu se zeptat, jaké používáte testy při vyšetření romských dětí?

R: To se používají důsledně testy doporučené Institutem pedagogicko psychologického poradenství, který je metodicky nadřízeným orgánem, záleží na věku dítěte, používá se WISC, SON-R a Woodcockův test. Nic víc pro romské děti, pro zjištění intelektových schopností se nedoporučuje.

TJ: A jak postupujete, když doporučujete základní školu tomu rodiči. Jenom doporučíte a pak záleží na tom rodiči?

R: Určitě no. Využívá se informovaný souhlas, takže rodič vlastně podepisuje, ten základ toho, co z toho vyšetření vyplynulo. A už tady někdy dojde ke konfliktu, že to rodič podepsat nechce, protože my doporučujeme základní školu jako poradna, ale oni si přejou „zvláštní“, takže už někdy odmítnou i tady toto podepsat, nechtějí zprávu a situace zůstává v podstatě neřešitelná, protože zase škola bez doporučení školského poradenského zařízení nesmí to dítě přijmout, podle zákona nesmí, že jo, takže to jsou takové

TJ: Takže praktická škola nesmí přijmout?

R: Ano, ano. Takže to jsou potom takové situace docela kuriózní, že někdy by to až hraničilo až s tím, že rodiče vyhrožovali, že je do té školy posílat nebudou, a nevadilo jim ani to, že to má až právní dopad, že můžou být v krajním případě až oni, vlastně postihnutí vězením, tak radši půjdou do vězení, než aby jejich syn nebo dcera chodili na základní školu.

TJ: Tím pádem s tím souvisí i moje poslední otázka jak by se dalo docílit toho, aby Romové chodili více na běžnou základní školu a váš názor jestli o to vlastně vůbec stojí. To kam my je jako majorita pořád tlačíme, aby měli vzdělání.

R: Ano. (smích) Tak to je zase o té konkrétní rodině, o tom konkrétním prostředí nebo tradici. Podle zkušenosti z praxe poradenské jsem se setkal zase s oběma přístupy. Jsou

rodiče, kteří mají šikovné děti a striktně, za cenu opravdu velikých emočních výbuchů nesouhlasí s tím a nechtějí v žádném případě připustit, že by jejich děti měly chodit na základní školu. A taková spíš jako nově se rozvíjející vrstva mladých rodičů se objevuje, kteří alespoň slovně připisují vzdělání veliký význam, a dopředu avizují, že jejich dítě na Turkmenskou v žádném případě chodit nebude a mnohdy bohužel by tam patřilo. Jo ale samozřejmě, že ten začátek na té základní škole je na místě, to dítě si to může vyzkoušet, může nastartovat v kontaktu s tím školským vzděláváním a začít se rozvíjet to, co zatím třeba nebylo trénované. Takže to je taková nová skupinka mladých mladinkých rodičů, kteří mnohdy dávají dost ostentativně najevo odstup od romské komunity, že oni nebydlí na Poschle, oni s nimi, mluví o ostatních Romech jako o nich a distancují se od nich.

TJ: Tak děkuju moc.

R: Stačí?

TJ: Děkuju moc.

Příloha č. 9

Rozhovor s pracovníkem poradenského zařízení

TJ: Co má podle vás vliv na fakt, že si Romové vybírají základní školu Turkmenská?

R: Tak já se domnívám, že ten hlavní vliv je ta tradice. Většina těch rodičů dnešních malých dětí, kteří stojí před výběrem vlastně té školy, tu Turkmenskou zabsolvovala a pak je to i trochu strach těch rodičů, že na běžné základní škole neuspějí. A s tou Turkmenskou jsou prostě spjati a jsou s ní spokojeni a vědí, že tam když už teda ta povinnost ty děti do té školy posílat, kterou oni už dneska dodržují, to už dnes není problém, ale vědí, že tam ty děcka budou v pořádku, že tam nebudou mít problémy, že budou mezi svými, nikdo jim nebude nadávat do cigánů, a podobně. Takže jednak ta tradice a jednak to trochu strach z toho, že v běžné škole neuspějí a budou diskriminováni jako Romové.

TJ: Takže jaké výhody spatřujete ve vzdělávání na základní škole Turkmenská, které z toho plynou pro Romy?

R: Já tam vidím jedinou výhodu a jednoznačnou. Vzhledem k tomu, že pořád ještě ve velkém případě těch našich vsetínských není ten systém výchovy od narození stejný, jako je to normální u běžné populace tak ty děti nejsou dostatečně připraveny pro tu běžnou základní školu. A naše běžná základní škola není schopná pracovat s těmito dětmi, tz. že tyto děti začnou velmi rychle na této škole zaostávat a dříve nebo později na té Turkmenské skončí. Ne proto, že by většina z nich byla mentálně retardovaných, ale proto, že tu běžnou školu prostě nezvládnou. Naši kantoři nejsou připraveni pracovat s takovými dětmi a oni nutně za většinou začnou zaostávat, začnou být na chvostě, začnou být tudíž i nespokojené a k tomu se přidá běžné děcké „héé blbý cigán“ a už to jede, děcko začne bulat začne kašlat na to školství, odmítne tam chodit, což se mu na Turkmenské nemůže stát. Takže já tvrdím, že systém základních praktických škol je pro většinu, netvrdím, že pro všechny, ale pro většinu aspoň pro ty, co my tady známe na Vsetíně lepší, protože na té Turkmenské se toho naučí podstatně víc než v té běžné základní škole a jsou na ten běžný život připraveni mnohem lépe. V té základní škole, i kdyby postupně prolízali tak budou prostě na totálním chvostě, budou s odřenýma ušima s těma čtyřkama prolízat, budou otrávený, našťvaný, škola je nebude bavit a nebudou mít chuť na nějaké další vzdělávání. Zatímco na té T. je většina z nich spokojená, ty známky mají buď velmi dobré, nebo aspoň průměrné že, jen málokdo je má špatné a je větší šance že dál budou chtít jít něco dělat dál se vzdělávat, získat nějakou profesi nebo něco. Rozhodně teda, i když vím, ano hej základní školy praktické mají být pro děti mentálně

retardované mezi těmi romáky většina není mentálně retardovaných, já jim říkám sociální dementi, oni jsou slabý proto, že nejsou vychováni pro to naše školství že.

TJ: Je to dáno odlišnou výchovou?

R: Přesně tak.

TJ: Takže si myslíte, že jejich šance na uplatnění v běžném životě po absolvování Turkmenské můžou být větší?

R: Určitě. Větší než z běžné základní školy. Protože v té běžné základní škole i kdyby ji nakrásně dojeli až do té deváté třídy, spíš předpokládám, že by většina nedojela do té deváté třídy, páč si zopakují jeden ročník na 1. stupni, jeden ročník na druhém stupni a končí na konci sedmé třídy a neumí nic. Na t. umí podstatně víc, dojedou až do té devítky a podle dnešních školních zákonů oni se mohou přihlásit na jakoukoli střední školu. Je jasné, že nebudou schopni studovat gymnázium nebo nějakou těžší průmyslovou školu, ale všichni absolventi z T. pokud teda opravdu nebudou mentálně retardovaných a většina z nich není mentálně retardovaných, tak jsou schopny pokračovat na učňovském oboru na běžných učňovských školách. Jim je prostě na té praktické škole líp a jsou pro život lépe připraveni, myslím si to.

TJ: A když byste třeba měl říct nějaké nevýhody ve vzdělávání na Turkmenské?

R: Nevýhoda vzdělávání na Turkmenské jediné v tom, že je to čistě romská škola, že tam nejsou mezi tou většinovou populací, že jsou tam izolovaní. To je jediná nevýhoda, že si nezvykají na většinovou populaci. Že jsou pořád někde extra.

TJ: A proč si myslíte, že je na té škole teda tolik romských dětí?

R: V naší situaci na Vsetíně je to tak, že ti Romové tam chtějí být. Rodiče jsou velmi často absolventy a nechtějí je dávat do jiných základních škol. To je jejich škola.

TJ: A teď bysme se bavili o těch nízkoprahových zařízeních vsetínských, jestli se nějak podílí na vzdělávání.

R: Já vím jenom to, že se staraj, že se snaží je nějak dovzdělávat, jenomže něco jiného je doučování těch dětí z majoritní populace, které jsou slabší, a něco úplně jiného je doučovat děti z romské populace, které nemají ten základ. Z těch tady našich vsetínských málokdy vidíme. Ano máme tu pár rodin, které už se vlastně trhly a naopak nechtějí o těch ostatních z té Turkmenské ani slyšet a jsou šťastní, že jsou jejich děti na běžné škole, ale to jsou výjimky, které ovšem mohou tu romskou populaci zkvalitňovat žejo, ale bohužel většina ještě taková není. Ale já moc nesouhlasím s tím, jak se ty charitativní organizace pořád o ně tak moc starají a pomáhají jim. Oni se pak úplně přestanou sami snažit, nedonutí je to. Nemusí, protože ví, že oni to za ně nějak vyřídí.

TJ: A můžu se zeptat, poradna nějak spolupracuje s těma nízkoprahovými zařízeníma?

R: S nízkoprahovými zařízeníma vůbec, nikdy se na nás, aspoň co já vím, neobrátili, že by chtěli s náma nějak spolupracovat, nic takového, nevím o ničem takovém. To si dělaj ty organizace charitativní že, to dělá Charita něco, Diakonie něco, takže oni jedou úplně po svém písččku a nikdy s náma nespolečovali.

TJ: Ted' bych se chtěla zeptat, jestli si myslíte, že vy jako poradna máte vliv na výběr školy?

R: Svým způsobem ano, protože většinou jsme ty deváťáky aspoň tady z Turkmenské skoro vždycky vyšetřovali.

TJ: A ted' myslím třeba prvňáky? Ty co jdou do první třídy?

R: Jo ty co jdou do první třídy? Do první třídy taky částečně jsme ty děti vyšetřovaly, pokud se vůbec objeví, protože pokud po nás nikdo takové vyšetření nechce, tak nemůžeme nic vyšetřovat, ale co se týče toho vyšetření před první třídou, můj názor je takový, že by základní škola praktická první třídu mít neměla. Že by všechny děti v tom příslušném věku, pokud tam tedy nejde o nějakou výraznou retardaci, což je problém a je to spíš pro tu speciální, ale jinač, ať nastoupí všechny děti do běžné třídy a jinak hen sa ukáže, jak to dopadne. Jestli přežijou nebo nepřežijou. Já bych jim zakázal první třídu na základní škole praktické. Ano oni mohou nabírat ty střední a těžké retardované a autisty a tento problém, ale jinak na běžné praktické škole bych jim první třídu zakázal, ať nastoupí všechny děti do běžné základní školy a až tam neuspěje, tak by přešli na praktickou školu.

TJ: Chtěla bych se zeptat, jaké testy používáte na poradně na vyšetření romských dětí?

R: Běžné jako pro běžnou populaci. Já se osobně domnívám, že těch dětí, které mají před nástupem zhruba kolem toho šestého roku věku problém s češtinou, už tak moc aktuálně tolik není. To byl problém dřívější, ale dneska už ty děti česky mluví, páč i ty rodiče se snaží mluvit česky a ne romsky. Takže já si myslím, že jazyková bariéra k tomu vyšetření, už tak významná není. U většiny těch dětí, těch romských dětí už ta čeština tak významnou roli nehraje. Navíc pochopitelně ta baterie testů je složena i ze zkoušek, které ten jazyk tolik nepotřebují, jsou to nonverbální testy a to vyšetření nemůže stát na jednom testu, musí se to vzít z více zdrojů a myslím si, že ty testy tak jak se používají, pro vyšetření školní zralosti jsou pro ty Romy nějaké nevhodné, tak to už dnes neplatí. Ty dnešní romské děti nežijí v nějakém romském ghettu. Žijí byť kumulovaně jako v našem případě ta Poschla, ale mají tam české rádio, českou televizi, čeština do nich letí imrvěre, i když třeba rodiče mluví romsky, ale je tam ta čeština, je to bilingvní prostředí, není to čistě romské

prostředí. Tento problém si myslím může být někde tam na východním Slovensku v těch dědinách romských, ale u nás nevěřím tomu.

TJ: A můžu se teda zeptat na názvy některých těch testů?

R: Názvy těch testů, no tak dělá se klasická Terman- Merilka, dělá se neverbální Raven..

TJ: Třeba WISCa?

R: Wisca se pochopitelně pokud už mají šest let, tak se může používat WISCa, ale to je jak říkám, není podle mě nějaká celostátně daná baterie testů, kterou by se měly tyto děti vyšetřovat. Každá poradna volí ty testy jednak na základě osobních zkušeností s tím testovým materiálem, jednak na základě toho, co jim starší kolegové doporučili nebo nedoporučili. No, je to složitý, tudle to, ale já nejsem přesvědčen, že by se měla pro Romy vymýšlet nějaká speciální testová baterie, ne. Oni jdou do běžné školy, nebo by měly jít, a jestli máme zjišťovat školní zralost, tak potom to musí být stejné pro všechny, to nemůže být rozdílné. Naše poradna ovšem používá testové techniky doporučené IPPP.

TJ: A když doporučujete rodičům základní školu, tak jak to probíhá, kdo má poslední slovo?

R: No to je trošku problém, že jo protože se zdá to dítě být docela v pořádku a že teda rozhodně by mělo začít tu školní kariéru v té běžné základní škole a tam prostě se to tímto způsobem rodičům říká. Doporučujeme, aby dítě nastoupilo do běžné základní školy. Problém je, že ve většině případů rodiče nechtějí, že aby to dítě do té běžné školy šlo, že jo, z těch důvodů, které jsme probrali u té první otázky. Oni se bojí té základní školy. Ale takových případů, kdy jsme doporučovali základní školu a rodiče to odmítali, těch bylo. Pač, oni se ohánějí tím, že mají přece právo výběru školy, ale já nevím jak to s tím právem je? A praktická škola je základní škola, jako každá jiná, že tak já nevím.

TJ: A jak by se podle vás dalo docílit toho, aby víc Romů chodilo na běžnou základní školu?

R: No já říkám, zrušit první třídu na praktických školách. Všechny děti nastoupí do běžné základní školy a hotovka, můžeme dát odklady, můžeme podporovat ty nulté ročníky ty přípravné ročníky, ale zahájit tu školní docházku na základní škole a hotovo, neexistuje, aby šli na praktickou, nesmí tam být ta první třída.

TJ: A teď je to jen o názoru, myslíte si, že Romové o to stojí, jak my jim pořád tlačíme..?

R: no já si myslím, že nestojí, že nestojí. Oni si chtějí žít svůj život, jim to vyhovuje, pro ně je to příjemné, že o to nestojí. Až na výjimky, žejo, to jsem říkal, pár rodin tu známe, které dělají všechno pro to, aby ty jejich děcka byly na základní škole, a nedaj bože, aby se to

jejich děcko dostalo na praktickou. I když se tomu dítěti třeba na té základní nedaří a mělo by přejít na tu praktickou, ale to jsou výjimky.

TJ: Tak děkuju.

R: Ještě víš s těma přípravkama, já nejsem přesvědčen, že je chyba tady konkrétně na tom Vsetíně, že je ta příprava na Turkmenské.

TJ: Že je to donutí zůstat pak na té škole?

R: To je ta jejich škola, oni tam začnou chodit a už pak jedou. Já si myslím, že by ta příprava neměla být na Turkmenské, že by měla být třeba vzhledem k tomu, že je pro ně hlavní spádová škola Trávníky z té Poschly, tak ať je příprava na Trávníkách. To si nemohu pomoci. Druhý problém by v tomto případě nastal, že by se nám Trávníky celé „začernaly“, „bílí“ by tam začli tahat děti pryč a máme další romskou školu. Já nevím jak tohle vyřešit, protože oni jsou koncentrování prostě, tudíž ta nejbližší škola jsou Trávníky, kdyby byli rozmístění po celém městě a jedni šli tam, jedni tam tak jich bude furt minimum a „nezačerná“ se nám ta škola. Kdežto tady hrozí to, že by se nám ty Trávníky staly zase romskou školou a teď se nám to líbí nebo ne, bílí rodiče by začli ty děcka z tama ztahovat, že jo a byla by to nová Turkmenská, no bohužel, tak to je.

TJ: Jo, děkuju moc.

R: Já nevím jak tenhle problém řešit.

Příloha č. 10

Rozhovor s pracovnící Charity Vsetín

TJ: Co má podle vás vliv na fakt, že si Romové nebo romští rodiče vybírají základní školu Turkemenská?

R: No já si myslím, že je to několik věcí dohromady. Jedna z věcí, na kterou se tady hodně hraje na téhle škole, že oni už tam chodili, jsou tam zvyklí, je to prostě škola, kterou znají, a myslím si, že ale, že velký vliv na to má v poslední době i paní ředitelka, s tím že ona vlastně když mluví s těmi rodiči a to jsme zažili osobně, že nám řekla ty argumenty, které ona sama těm Romům říká.

TJ: Můžu je vědět, ty argumenty?

R: Jo ano, my jsme s ní měli takový menší konflikt, to nevím, jestli tam uvádět?

TJ: Je to anonymní.

R: Kdy prostě ona se nás zeptala, proč tvrdíme, že jejich děti na jejich školu nepatří a říkala nám, že jejich dětství má být hlavně šťastné a jejich děti jsou na jejich škole šťastné, protože jsou tam mezi svými, mají tam své známé, netrápí se tam ničím, nejsou tam na ně přehnané nároky, mají to tam jednoduché, mají tam hromadu kroužků a prostě mají dětství šťastné. S tím, že my jsme s ní polemizovali, že to je sice hezké, že mají šťastné dětství, ale potom mají celý zbytek života pokažený, s tím, že jsme jí říkali, že si vážíme její práce, ale s tím že si myslíme, že pokud ty děcka mají normální IQ, tak by měly chodit na normální základní školu a ona nám potom říkala takové věci, že mají výhody, které by na normální základce neměly, že mají kroužky a jezdí na soutěže a já nevím, co všechno a ona říkala těch věcí víc ale já už si je teď všechny nevybavím, možná se mi to zpětně vybaví. Já už sem pak říkala, že se nedivím, jako když ti rodiče, jo a pak říkala ještě jednu věc, že teď už ty děti tím, že už jsou teď normální základní škola, tak mají stejnou šanci dostat se na střední školu jako ze základní školy, tak to sme s ní teda hodně polemizovali, že zkušenost je, že tak to vůbec není, že tím že nemají jazyk, ona nám říkala jak to že ne, mají možnost tady chodit do kroužku, teď už ten jazyk je v osnovách, ale oni ho tam neměli. A teď ta matematika, že oni ani nevědí, co je ta mocnina, neviděli v životě rovnici a teď prostě se mají chytit normálně na střední škole. Tak říkala, že u talentovaných žáků, jako když viděli, že by někdo na tu základku fakt měl, tak ho individuálně doučovali. A že teda se tak obětovali, no tak to nám připadlo, že tohle byl jeden z argumentů, který mi připadne jako velká podpásovka, protože máme zkušenost s tím, že ty děcka se pak už absolutně nechytí. Zprvu je to pro ně kulturní šok, když jdou po absolvování základky ve své komunitě mezi gádžovské děcka, tak jsou prostě, všechno berou jako diskriminaci, když je

učitelka vyvolá před tabulí a oni to neumí, tak to berou, že je záměrně ztrapnila před celou třídou a tak dále, no takže

TJ: Takže první vliv, když to shrnu, má na to vliv základní škola Turkmenská jako taková?

R: Nevím, jestli to můžu nějak odstupňovat, ale první vliv je ta tradice, že ti Romové jsou tam zvyklí, že se toho nebojí, že se tam znají, znají ty učitelky a oni se taky hodně bojí rasismu

TJ: Jo

R: Jo oni se třeba bojí toho, že kdyby dali to svoje děcko na základní školu, tak že se tam bude trápit, že tam bude samo, že tam bude šikanované, to je velká věc, která si myslím tam hraje roli a druhá věc si myslím, že je, že ta škola bojuje o ty žáky a že vlastně dělají všechno možné proto, aby si je tam udrželi. Já bych ráda paní ředitelce věřila, že jí záleží na těch dětech, ale já si to nemyslím. Já si myslím, že jí záleží, aby měla žáky, prostě jí nezáleží na tom, jakou pak budoucnost budou ty děcka mít, můj osobní názor.

TJ: Slyšela jsem třeba o tom, že posílají pozvánky na zápis do první třídy rovnou těm romským rodičům a nebývá to zvykem na základních školách, nevím, jestli je to pravda?

R: No já jsem zažila, nevím teď, ve kterém roce to bylo, ale bylo to asi rok potom, co se stala, co se přejmenovala zvláštní škola na základní školu, tak jsem viděla na vlastní oči v domech, kde bydleli Romové plagátek, děláme zápis. Dělali to o dva týdny dřív, než do normální základní školy. Takže potom bylo vlastně s Turkmenskou jednání, jestli by to teda nechtěli aspoň sjednotit, když už si to dělají ty zápisy, jakože podle zákona je to teď možné, tak jestli by to nechtěli dělat ve stejný termín. Zažila jsem to, že maminka, se kterou jsem se bavila, prostě ví, že má holčičku, měla ji v nultém ročníku, že prostě byla premiantka, že byla prostě nejlepší a super všechno, ale ona ta maminka zvažovala, že by ji samotnou na základní školu nedala, že kdyby tak s ní šlo ještě jedno dítě tak jo, ale ona prostě vyměkla hlavně kvůli tomu, že jí při zápisu, při tady tomhle zápisu řekli, že ta holčička je super, že inteligenčně na to má, ale že je tak hrozně citlivá, že ona by tu základní školu nedala.

TJ: To jí řekli na Turkmenské paní učitelky?

R: Hm, to jí řekli přímo při zápisu. Paradoxní na tom je, že ta holčička nastoupila do první třídy na Turkmenskou a po dvou letech, co tam chodila, mamince z ničeho nic řekli, že je tak inteligentní, že tam nepatří a oni ji museli přeradit na Ohradu na základní školu, takže ona vlastně od třetí třídy, začala chodit na základní školu, což si myslím, že jí úplně zbytečně zkomplikovali život, protože ona vlastně doháněla skluz, který měla, protože

neměla ten objem učiva, který by měla umět, takže úplně zbytečné a teď už asi tak citlivá není nebo já nevím.

TJ: Takže ten nultý ročník má vliv?

R: Určitě, dlouho jsme to řešili na všech možných frontách, že jsou i studie MŠMT, které jsem viděla, i když je ta studie stará, ale že tam prostě ta úspěšnost, ale nultý ročník je super, mě se líbí jak je vedený, udělají tam s děckama velký kus práce, problém je v tom, že je přímo v té škole a ty děcka tam zůstanou, a s tím že nevěřím, že je fěr, jak se jedná s rodiči u toho zápisu. Takže zažila jsem i zkušenost že i, bylo dítěti řečeno, že nemá na základní školu na Turkmenské, v nultém ročníku když se pak řešilo, kam půjde, tak tam mu řekli tady tohle, zkusili jsme jít s maminkou do základní školy k zápisu a dítě bylo zapsané. Takže normálním zápisem prošlo. Už nevím, asi skončilo stejně na Turkmenské, takže to byl prostě pro mě takový testík, co říkají na Turkmenské a co říkají na základní škole. Takže to už je docela dávno, ale myslím si, že to něco ilustruje. Takže nultý ročník má podle mě smysl, pokud není na Turkmenské při zvláštní škole. A navíc zvláštní škola má možnost, na to jsme naráželi, nevím možná to patří k jiné otázce, ale my jsme naráželi na to, že když jsme jednali s řediteli jiných škol, jestli by si nechtěli zřídit něco jako nultý ročník a jestli by si nechtěli zřídit asistenta, když teda nastoupily nějaké romské děti do základní školy, tak oni řekli, my nemáme šanci sehnat finance na asistenta, my už horko těžko jsme sehnali finance na asistenta k postiženému dítěti, k fyzicky postiženému a oni říkali, my už to finančně nedáme. Jo, protože tam nějakou část, dostanou nějakou dotaci, ale zbytek oni musí doplácet ze svých zdrojů a je to strašně složité a oni říkali, my bysme museli vlastně šáhnout pedagogům na jejich osobní ohodnocení, abysme mohli doplatit plat toho asistenta, a prostě do toho nepudem. Zatímco zvláštní školy mají prostě od státu dotované, takové dotace, že co vím, tak asistenti na zvláštní škole, přitom jsou to třeba Romové, kteří mají zvláštní školu, nemají dodělané vlastně ani učiliště, tak oni tam dělají asistenty, mají ranní směnu, mají vlastní prázdniny a plat mají 14 000 čistého, což prostě nedosáhne kolikrát ani pedagog.

TJ: A oni musí mít nějaké vzdělávání další?

R: Oni si dodělávají kurz, asi nějaké pedagogické minimum, nevím, kde to dělají a za jakých podmínek, ale vím, že oni se teda ti kteří mají, vím teda konkrétně, že jedna žena má opravdu jenom zvláštní školu absolvovanou, dodělala si nějaký kurz, ale já se k tomu radši nechci vyjadřovat. Ale prostě vím, že tam jsou i nerovné podmínky toho, že kdyby chtěla základní škola těm Romům vyjít vstříc a chtěla jim prostě zřídit toho asistenta, tak nemá rovné podmínky. Že ta zvláštní škola je mnohem víc zvýhodněná, nemluvě o tom, že

mají menší počet dětí ve třídě a tak dále a tak dále. A na sto procent vím, že ty děti, které tam jsou, ne všechny mají to IQ 60 mentální ta, jak je to

TJ: Retardace?

R: Lehká mentální retardace, přestože to, že tu diagnózu mají, já tomu nevěřím. Takže další vliv, co na to má je asi neobjektivní nebo nesprávné podle ohodnocení těch dětí. Ať už ze strany té školy samozřejmě, kdyby mě slyšeli z té školy, ředitelka, tak o mě řekne, že jsem neprofesionál, že nejsem pedagog a jak to že si dovoluju tohle tvrdit, já si to dovoluju tvrdit. Jakože já si prostě nemyslím, že všechny ty děti nemají lehkou mentální retardaci, nevěřím tomu.

TJ: Tak potom už je to záležitost té ředitelky, že veme dítě, které je intelektově v normě a ona ho přijme na tu školu.

R: No ona je otázka, jestli to dítě na to ten papír má, otázka je jako proč, z jakého důvodu, třeba že v poradně ho nějak ohodnotili, vyšetřili. Zažila jsem jednání s paní z pedagogické psychologické poradny a ta nám vysvětlila, jak je to vlastně všechno odborně udělané ty testy, jakože tam není možné se utnou, udělat tam chybu, ale když jsme se jí zeptali, jestli se tam počítá s jazykovou bariérou při těch testech, jestli se počítá s tím, že to dítě může být zanedbané, protože třeba ti rodiče nejsou zvyklí se mu věnovat a učit ho barvičky od malička a nebo že třeba ty barvičky umí, ale romsky, a jakože na ten argument, že to dítě je zanedbané a že to může dohnat ten skluz, a může se normálně chytit, tak řekla, že co chceme dělat, jestli chceme suplovat roli těch rodičů, tak jsme jí řekli, že dokud to bude potřeba třeba jednu generaci úplně klidně. Ti rodiče se to třeba neměli od koho naučit věnovat se těm dětem a pokud my se těm dětem teďka takhle věnujem, tak potom můžou vlastně jakoby podle toho se pak věnovat svým vlastním dětem až budou mít děti. Takže během té jedné generace si myslím, že se to dá dohnat, takže jakoby se ty děti teďka naučí vlastně jak se jakoby, já nevím jak to říct. Mě máma učila držet tužku a takové věci jo.

TJ: Jasně

R: Tady ty děti to nikdo neučil, když my se jim teďka věnujem tak třeba oni už potom budou vědět, jak se to dělalo, když oni byli malí.

TJ: Takže můžu říct, že tohle by bylo řešení celé té situace. Aby ty děti nemusely chodit na základní školu praktickou, aby dohnaly to sociální znevýhodnění, tak aby byly připravení do té první třídy tak stejně jako gádžovské děti, tak začít třeba pracovat s dětma, tak jako se pracuje..

R: Já si nemyslím, že tohle je jediné řešení celé té situace, jediné a hlavní, jako určitě ta předškolní příprava třeba ty nulté ročníky je to dobrý nápad, dobrá myšlenka a myslím si,

že se tam dá právě dohnat to zanedbání. Problém je v tom, že je to při té zvláštní škole, takže ty děti už tam zůstávají automaticky. Určitě by bylo řešení i to, co jsme viděli v Ostravě, že měli takový projekt, že prostě chodili, což se mi hrozně líbilo, že chodili do rodin, měli vypracovaný nějaký plán prostě, že naučili tu maminku, co má dělat s tím dítětem, dali jí pracovní listy, co má dělat s tím dítětem na ten týden, nebo nevím na jak dlouho to bylo, na 14 dní a vlastně ona potom pracovala s tím dítětem, že oni třeba na tom setkání to té mamince předvedli, udělali to s ní a nechali potom tu maminku ať ona s ním pracuje. Takže i tohle jako jedna z cest, pokud samozřejmě tam musí mít ten rodič zájem, že. Takže jako jedna z cest je, že ti rodiče třeba sami nemají motivaci, což je otázka jak je namotivovat, a další věc si myslím že, jako já osobně jsem dospěla k názoru, že legislativa naše konzervuje ten stav, který je.

TJ:Hm.

R: Že něco bylo špatně a třeba změnami, že zvláštní škola se přejmenovala na základní, ale nic víc se nezměnilo, takže to ještě víc posílilo tady v tomhle, takže si myslím, že je nesmysl dělat zápisy do zvláštní školy a podobné další věci, které s tím souvisí. To že třeba jako že to navenek zrovnoprávní ty děti při zápisu na střední školu, ale prakticky pokud tu podporu nemají tak jsou v háji.

TJ: Podporu doma?

R: Podporu mimo. Protože rodiče z té zvláštní školy děcku na střední škole nepomůžou. Takže pokud nemají podporu nějaké neziskovky nebo nějakého doučování tak to děcko ten učňák nezvládne. Minimálně aby dohnal ten skluz, což jsme tady zažili, že prostě jsme o prázdninách, ale to byla výjimečně nějaká taková cílevědomá romská slečna, prostě o prázdninách se honem rychle doučovala jazyk a honem rychle se doučovala matematiku, aby to dohnala. Že doučila se mocniny, rovnice výrazy tady ty věci, aby potom prostě když nastoupila do toho prváku, aby aspoň trošku věděla, o čem to je. No takže pokud oni tuhle podporu nemají, tak to není rovnoprávné, jak se tvrdí.

TJ: Takže to byla vlastně ta šance na uplatnění po absolvování Turkenské?

R: Já se omlouvám, že skáču.

TJ: Ne to nevadí, to se vůbec nic neděje. Takže tvůj názor, že šance po absolvování Turkenské...

R: Po absolvování Turkenské je trend, že dítě jde na úřad práce a dostává podporu. Maximálně sem tam nějaký šikovný mladík jde a najde si brigádu nějakou, nebo nějakou manuální práci, kdy kope kanály, což jsem jako zažila, že občas se takový šťastlivec najde, ale najít si normální práci a chytit se na střední škole, na učňáku, zažila jsem několik

takových, co se o to pokoušeli, ale málokdo uspěje. Pokud nemá tu podporu. I když měli podporu, tak pro ně to byl prostě kulturní šok a byla to pro ně tak obrovský balík věcí, které najednou, na které nebyli zvyklí, domácí příprava, vypracovat domácí úkoly, učit se samostatně, z knížky třeba přečíst text a z toho se to naučit, pro ně je to nezvyk takový, že to nedali. Navíc oni přišli s tím, že mají psát čtenářský deník, co to je a my máme číst knihy, byli úplně v šoku z toho. Na Turkmenské nejsou zvyklí nebo obecně asi na zvláštních školách, nějaké té samostatné domácí přípravě. Takže písemně něco vypracovat, nebo naučit se něco z textu, nějaké učivo, pro ně to byl tak obrovský balík věcí, které do této doby nebyli vůbec zvyklí, a podle mě jsou trochu zakrnělí na té zvláštní škole, že prostě ten intelekt jejich, oni sice nějaký mají, ale není prostě rozvíjený. Takže pro ně je to prostě strašně nápor najednou hrozně věcí a pro ně je to šok. I to, že jsou najednou mezi bílými a necítí se tam, protože nejsou zvyklí mezi nima fungovat. Zatímco když můžu srovnávat, zažila jsem, že vlastně pět děcek, šlo na učňák, z toho jedna holčina byla, že měla základní školu a ta jediná vydržela, protože pro ni to nebyl problém, protože ona od malička byla zvyklá fungovat mezi českými dětmi. Takže normálně v pohodě, nebyl problém, ale ti ostatní brali všechno jako diskriminaci, jako že je někdo ponižuje.

TJ: Tak když se vrátím k těm výhodám a nevýhodám, tak mimo jiné jednou z těch nevýhod je i ta další návaznost toho dalšího vzdělávání, ještě jestli to můžeme nějak shrnout, nějaké nevýhody?

R: Nevýhody no asi tady tyhle. Zaprvé, že se ten intelekt nerozvíjí, tak jak by se rozvíjet mohl. Některé věci si asi nechám pro sebe. No a potom to uplatnění, to je úplně jasné jako jo že, já vím, že i děcka, které absolvují učňák, pak neseženou práci, ale i do budoucna, už jenom to, že mají nějaký papír, tak si myslím, že tu práci neseženou, ale že jim to může otevřít dveře. Navíc nevidím žádnou perspektivu v tom, že jde děcko v patnácti v šestnácti na úřad práce. No jako že takhle rychle začne být závislé na sociálních dávkách, když jde na učiliště, tak si aspoň minimálně šáhne na tu práci v rámci praxe. Že třeba ty holky, co šly na obchodku, tak prodávaly v obchodě, nebo já nevím mají praxi třeba jako servírka nebo číšník.

TJ: A teď když zkusíme najít nějaké výhody Turkmenské?

R: No výhody jsou takové, jaké zmiňuje paní ředitelka, že

TJ: A teď myslím podle tebe?

R: Ale jo je to tak, ty děti se tam cítí dobře, jako mezi svými, výhoda je, že by tam pro ně měl být ten individuální přístup, individuálnější než na základní škole, že tam by měli být ti asistenti, otázka je nakolik tam ten asistent má vliv na ty děti, mně přijde, že ten hlavní

vliv má na to, že tam udržuje pořádek, ale nevím nakolik ten asistent, pochybuju teda, že má vliv na vzdělání toho dítěte. Ale dejme tomu, že je tam nějaká nadstandartní péče, jako já si to dovedu představit, kdyby taková třída při základní škole, kde by byl i asistent, že si myslím, že by se za stejné finance dalo vytěžit víc než na základní eee teda na zvláštní škole. Další nevýhoda, teda když se vrátím k nevýhodám, já se teda omlouvám,

TJ: (*smích*) to nevadí

R: Mně připadne, že tím, že ty děcka jsou tam vlastně v přesile, tak oni nedovolí tomu pedagogovi, aby je něco naučil. Já nechci kritizovat práci, těch pedagogů, protože si myslím, že to tam mají těžké a nikdy jsem při té výuce nebyla, nebo byla jsem, jednou jsem viděla výuku v první třídě a hrozně se mi to líbilo, ale podle toho, co slyším podle těch děcek, tak oni tam mají víceméně zaběhlý takový trend, že prostě největší frajer ve třídě je ten, kdo to nejvíc natře té učitelce, tak oni tím, že jsou v přesile

TJ: A to už byly starší děti?

R: Ano to už byly starší, ale jakože oni tam vedou takový sport, kdo víc prostě dá najevo té učitelce, že jí má na háku, takže oni když se rozhodnou, že je ta učitelka nic nenaučí, tak ona je opravdu nic nenaučí, a myslím si, že je to i tím, že je tam ta učitelka jakoby minorita, nebo ti učitelé gádžovští jsou minorita a jsou bráni za nepřátele. Takže kdyby, moje zkušenost je, že děcka, které chodí na základní školu, jsou, oni tam nejsou ve většině, ale spíš v menšině a všichni ostatní kolem nich nějak fungují, tak oni se musí nějak přizpůsobit a fungují taky v tom režimu, který tam nějaký je. Takže si myslím, že tohle je jedna z dalších nevýhod, že ty děti, tím, že jsou v přesile tak tam mají svoje pravidla v té škole, že vlastně ten pedagog kolikrát nemá ani šanci je něco naučit.

TJ: Teď bych se zeptala, jak si myslíš, že celou situaci ovlivňujete vy jako instituce, jak máte možnost do toho zasahovat, co děláte?

R: No do celkové situace jsme se snažili zasahovat a zjistili jsme, že nemáme šanci ovlivnit skoro nic, jakože samozřejmě rodičům, kteří mají zájem dát děcko na základní školu, nabízíme maximální podporu, doučování a tak dále. Děláme všechno, co je v našich silách. Snažili jsme se různými způsoby motivovat rodiče, aby dávali děti na základní školu, ale pokud říkám, se nezmění ty podmínky, nebo i vůbec celkově, že pro ty rodiče je vlastně výhodnější dávat ty děti na zvláštní školu z různých důvodů, tak si myslím, že ničeho nedocílíme. Jako snažili jsme se jim třeba apelovat na to, že to dítě může v budoucnu sehnat lepší práci, lépe placenou, že může mít lepší uplatnění v budoucnu, když bude mít základní školu, ale pokud oni v praxi vidí, že to funguje jinak, tak si myslím, že nemají absolutně žádnou motivaci, kdy třeba oni opravdu vidí, že my jim říkáme, bez vzdělání

nesežene dobrou práci a pak vidí, že támhle ten Rom se zvláštní školou dělá na zvláštní škole asistenta za 14 000 čistého, že. Takže potom to vypadá, že my jsme jim kecali. Takže my je ovlivňujem, snažíme se děti, které nastoupily na základní školu, které chodí na učňák, ať už ze zvláštní školy nebo ze základní školy, snažíme se jim v tom vzdělávání nějak pomoci, podpořit je, podržet je, rodiče podpořit v tom, že oni sami nemůžou těm dětem pomoci a to je tak všechno, co můžeme ovlivnit.

TJ: Jo. A teď se vrátím ještě k jiným organizacím, spolupracujete nějak, jste nějak v kontaktu?

R: Spolupracujem, no není nějak prostor na spolupráci, v tom, že jsme každý jinde, jako víme o sobě, není mezi námi rivalita, což jsem hrozně ráda, že vlastně spolupracujem v tom, že si třeba předáváme informace, že se vlastně domlouváme třeba ohledně toho doučování, jako když třeba my doučujeme nějaké dítě, tak že oni vlastně už ví, že je o něho postarané a mají šanci věnovat se třeba jiným, ale jako nějaká spolupráce. Jo další spolupráce je vlastně, že se účastníme toho komunitního plánování, které tady ve městě je a že se snažíme společně nějak neustále hledat to řešení, jak docílit toho, aby víc dětí chodilo na základní školu. Já osobně jsem dospěla k názoru, že to není v našich silách, v silách neziskovek a v silách prostě těch obyčejných pěšáků, že si myslím, že to je teď jakože, že na řadě na tahu jsou ti lidé jako tam nahoře na ministerstvu, na kraji, aby kontrolovali, jestli Základní škola Turkmenská funguje tak jak má a jestli tam třeba nějaké věci nehrajou v přijímání těch dětí a podobně, což mám za to, že se tam začli dít nějaké věci, že asi už se víc kontroluje, jak to je. Takže já mám za to, že spolupracujem, myslím si, že jako říkám, v rámci toho komunitního plánování a potom tak nějak předávání informací.

TJ: A třeba s poradnou nějaké materiály?

R: S poradnou

TJ: Nenavazovali jste

R: Nemáme žádné kontakty s poradnou kromě toho, že jsem říkala, že nám bylo vysvětleno jak ty testy na základě, kterých určují IQ těch dětí, jak jsou všechny profesionální a správné a kdybych tomu chtěla stokrát věřit, tak tomu neuvěřím, že je to úplně objektivní.

TJ: A víte o tom, že máte možnost být u toho vyšetření?

R: Ne.

TJ: Záleží jakoby na třetí osobě, na tom rodiči, pokud dá rodič svolení, tak vy máte možnost, být u toho vyšetření a vidět to.

TJ: A teď se chci zeptat, jestli jste slyšeli o testech, kterými se mají vyšetřovat romské děti?

R: Nějaké nové testy?

TJ: Hm.

R: O tom se mluví strašně dlouho, takže jestli se k něčemu dospělo, tak nevím, jako že se mluví dlouho, říkám, ten rozhovor s tou paní s poradny je už několik let a vím, že ona tenkrát prohlásila, že vypracování takového testu, by stálo strašné peníze speciálně ušitého na Romy a že nechápe, proč by to měl stát dotovat.

TJ: Ony nejsou jenom na Romy, ony jsou vypracované na děti s jazykovou bariérou a jsou hodně nonverbální a teďka by se měly používat, už pár let. Tak to jsem se chtěla zeptat. Ještě se zeptám, kdo teda podle tebe rozhoduje o tom, kam to dítě teda jako půjde? Kdo by měl mít to poslední slovo.

R: No tak to je složité. Víím, že dříve, když ještě zvláštní škola byla zvláštní škola, tak se hrálo na to, že poslední slovo má rodič. Takže i když dítěti v poradně zjistili dejme tomu dobrou diagnózu a dítě uspělo u zápisu na základní škole, když se rodič rozhodl, že to dítě chce na zvláštní škole, tak škola řekla, rodič má právo poslední slovo, my ho tady berem. Což mi přišlo zvláštní, nicméně to tady tak fungovalo a zřejmě to bylo všechno v rámci nějakých pravidel. Což mi přišlo zvláštní, že rodič má právo rozhodnout o tom, že dá dítě do školy, která je vlastně pro, jak to mám říct, že rodič má právo. Mně to připadlo prostě nelogické, že rodič má právo rozhodnout o tom, že dá dítě do školy, kde získá nižší vzdělání, když je zdravé, což mně připadalo, strašně podivné, že to je možné, aby rodič takhle mohl rozhodnout, nicméně respektuju, že ten rodič má právo nějak rozhodovat. Otázka je, no otázka.

TJ: Kdo má podle tebe poslední slovo, kdo má vliv na to, kam se to dítě umístí, kdo o tom rozhoduje.

R: Ee, kdo o tom rozhoduje, rozhodně to ovlivňuje to vyšetření z poradny, protože si myslím, že těm rodičům je to podávané tak, že vlastně odborník to hodnotil, odborník to určil, takže oni vlastně proti tomu, oni často tomu věří. Když mi ten psycholog, když mi ta učitelka řekli, že to dítě je takové citlivé, že by nedalo tu základní školu, nebo jako že na to nemá, tak si myslím, že na ty rodiče to má velký vliv, zvláště když těm učitelkám věří. Na druhou stranu, abych zase jen nenasazovala psí hlavu škole a poradně tak víím, že jsou rodiče, kteří si takhle zjednodušují život, že ví, že pro ně by byla základní škola jak finančně náročnější, tak že by to bylo mnohem víc starostí, navíc je to i nejistota, kde třeba že i oni sami v komunikaci s ředitelem nebo učitelkama na základní škole nebo vůbec

v tom gádžovském prostředí, oni třeba jako rodiče se tam necítí dobře, takže je pro ně jednodušší dát dítě na zvláštní školu, kde se cítí jako doma. Tak že myslím si, že to hodně ovlivňují i rodiče, že oni třeba nechtějí, otázka je, proč nechtějí, že tady je nějaký zakonzervovaný eee, že už je to roky takhle a že už je to zvykem a že už to tak prostě je a že Romové patří tam, kam patří a oni to berou kolikrát, že zvláštní škola je romská škola.

TJ: Já jsem slyšela „naše škola“.

R: Ano, to mi kdysi, to jsem měla kdysi rozhovor s jednou maminkou a ta mi říkal, co děláš z našich dětí blbce, jo že na naši škole jsou přece úplně normální děti. Tak jsem jí říkala, že naopak, že ta škola je takzvaně pro ty blbce pro ty hloupější a tím, že ona tam to dítě dá tak ona ho zařazuje mezi ty hloupější a ne já. Jo že ona to brala, že já ponižuju tu jejich romskou školu a tvrdím, že je pro hloupější děti, přitom ono to tak je a tím že oni tam to dítě zařadí, tak oni si ho tam zařadí, mezi ty hloupější děti.

TJ: A myslíš si, že ví, že mají ze zákona rodiče poslední slovo? Že vlastně

R: Ví, oni to ví.

TJ: Oni to ví, že oni si můžou říct.

R: Myslím si že, tohle je jenom můj, moje domněnka, myslím si, že jim to škola ráda řekne

TJ: Jako ta Turkmenská?

R: Nebo v minulosti to tak bylo, nebo že jim ráda připomene, že to poslední slovo mají. Protože samozřejmě, když pak se domluvili, že by pro ně bylo výhodnější mít dítě na zvláštní škole, tak samozřejmě když dítě uspělo u zápisu na normální základní škole, dřív to tak bylo, že dítě muselo jít k zápisu na základní školu, teď nemusí, protože může jít na základní školu Turkmenská. Ale dřív když uspělo u zápisu, tak si myslím, že ta škola když Turkmenská chtěla, nechtěla o to dítě přijít, tak se dalo připomenout, že ten rodič to může zvrátit. No nevím nakolik je to, že jim to ta škola připomněla, nakolik že ti rodiče to věděli sami. Ale vím, že to ví.

TJ: Teď mě třeba napadá, že je to vlastně protiprávní, že ta škola přijme dítě, které je mentálně v pořádku, uspělo u zápisu na běžné základní škole a teď ho ta Turkmenská přijme, tak je to vlastně proti zákonu.

R: Nevím, jestli je to proti zákonu, otázka je, jak to bylo v době, kdy tu byly zvláštní školy, teď je ta situace jinak, protože je to základní škola.

TJ: Ale jede podle osnov zvláštní školy, ne?

R: Jede stále, ano nic se nezměnilo, učebnice jsou stále stejné, jediné, co vím je, že přibyl jazyk, který tam dřív nebyl, takže pokud se teda ten jazyk ty děti jakš takš naučily tak by neměly tak velký problém při tom nástupu na učňák. Ale vím, že běžně se stávalo, že když

neuměly jazyk, tak měly pětky. A nechytaly se, protože tam se počítalo, že mají základy ze základní školy.

TJ: Takže teď, když to tak shrneme, jak by se dalo docílit toho, aby Romové chodili víc na běžnou základní školu a jestli o to vlastně stojí?

R: Hm. Jestli o to stojí myslím si, že ve velké většině ne, právě z různých těch důvodů co jsem zmiňovala a hlavně nemají motivaci, protože často jejich argument je, na co mu bude škola, podívej se, já mám taky učňák a taky nemůžu sehnat práci. Takže si myslím, že jedna z věcí je že nemají motivaci, navíc Romové fungují na základě krátkodobých cílů a pro ně je tohle moc dlouhodobý cíl, navíc když ví, že to jejich dítě po absolvování zvláštní školy může jít na pracák a mít podporu, tak je nic nemotivuje. Takže já osobně vidím, že mohlo mít vliv, dobrý vliv, změna legislativy. Že by nešlo dělat zápisy do zvláštní školy, že by nebyly nulté ročníky na zvláštních školách a že by prostě nešlo hned po absolvování základního vzdělání, prostě že by v zákoně bylo povinné dva roky vzdělání na učilišti. Nevím, jestli je to utopie, nevím, jestli je to realizovatelné, jako v naší legislativě, ale když jsem nad tím hodně přemýšlela, tak jsem si říkala, když se chce, všechno jde. Protože já mám za ty roky, jsem nabyla dojmu, že se o tom furt jenom mluví, ale nic se neděje, nic se nezměnilo, taky by mohlo být třeba v zákoně o čem vím, že se kdysi uvažovalo, pak nevím že to zavrhli z nějakého důvodu, že by byla povinná předškolní docházka do nějakého předškolního zařízení, což znamená, že by mohly chodit děti i do školky, že by nemusely jen za každou cenu chodit jen do nultého ročníku, ale že by mohly chodit i do školky, protože ty rodiče vlastně nic jakoby nenutí, když prostě je to dítě zanedbané, tak je zanedbané, takže si myslím, že kdyby to bylo povinné, jenomže ono by to muselo být povinné pro celou populaci nejen že pro minoritu a nevím nakolik je to třeba finančně náročné, nevím o co jde přesně. Ale to jsou takové věci, které mě napadají, že by mohly mít vliv na to, že vlastně nechci říct jak donutit ty romské rodiče, aby fungovali nějak, ale když by to prostě bylo dané, tak já vím, že by to dělali, ale když to není dané, tak oni vlastně nemají důvod. No, a jestli oni sami od sebe o to mají zájem, to už jsem říkala, asi jim chybí ta motivace, že nevidí jakoby efekt a někdy je to asi pohodlnější, že jako nemyslím si, že chyba je jenom na té druhé straně, myslím si, že chyba je určitě i u Romů.

TJ: Teď třeba víme i o některých Romech, kteří jako takové ty mladé rodiny, které nechcú o Turkmenské ani slyšet, že je to takové u některých. Nový trend, že chtějí dát to dítě na běžnou základku.

R: Minimum, nevím já vlastně za těch šest sedm roků, nemám pocit, že by se něco zásadně změnil, i když se hodně snažíme, myslím si, že to hodně ovlivnilo tady na Vsetíně, že se

Romové odstěhovaly na Poschlou, takže to jakoby zakonzervovalo ten stav, který byl, mně připadne, že Romové mnozí to vzdali se mezi nás dostat, že protože jsme jim dali jasný signál, že je mezi sebou nechcem. Navíc to mají strašně komplikované se třeba jako dostat z Poschle do centra a připadne mi, že už to že znám děcka, které chodí na základku, mají to náročné třeba s dojížděním a když ještě po škole chodily na doučování a pak jim ještě ujel autobus a musely jít pěšky, takže to byly takové blbosti, na kterých to ale vlastně kolikrát vyhořelo, pak jsme za nima začli chodit do školy a doučovat je přímo ve škole, aby oni stihli autobus, aby se jim to nenatáhlo na celý den, protože oni zas viděli, že ostatní děti z Turkemenské, oni přijdou domů a jdou na hřiště a už nemají žádné pochybnosti a oni to brali jako, že když měli tady to srovnání. Tak to bylo pro ně hodně těžké.

TJ: A oni píšou na té Turkemenské ty úkoly tam v té družině nebo oni nemají

R: Já jsem si původně myslela, že oni úkoly nemají, vím, že občas nějaké úkoly mají, ale nevím v jaké míře, já do toho nevidím, ale myslím si, že se jim dává minimum přípravy domů, což je na jednu stranu logické a pochopitelné, protože ty učitelky mi samy říkaly, že už to vzdaly, dávat jim úkoly domů, protože buď nedonesly domácí sešit, nebo ho donesly roztrhaný od mladších sourozenců nebo potřhaná a popsáný, takže oni jim těch úkolů dávají minimum i z praktického důvodu, protože stejně ty pomůcky nevydržely. Ale nevím, do tohohle systému, zas až tak nevidím, to bych zas asi podávala neúplné informace jo, nevím. Víam, že tam nějaké úkoly jsou nevím, v které třídě, ale víam, že je to obrovský rozdíl, jaké nároky jsou na ty děti na základní škole.

TJ: Tak jo děkuju moc.

R: Takže ještě jedna možnost, nebo co mě napadá, jak řešit tuhle situaci, i když to zní tvrdě, ale že jsem přemýšlela nad tím, jestli by nepomohlo zrušit všechny zvláštní školy, tak jak jsou, a zřídit vlastně při všech základních školách speciální třídu, že si myslím, že by to možná bylo produktivnější než, protože říkám, že ty děcka tím že jsou tam v přesile tak už tam už fungují jakoby zákony džungle, že oni už si tam nastavili svoje pravidla a ti pedagogové s tím víceméně nic neudělají. I tím, že jsem si říkala, že pokud zvláštní škola bojuje tím, o přežití, že potřebuje ty děti, k tomu, aby se vlastně uživili, tak takhle by se mohli ti pedagogové uživit na jiných školách, můj názor.

TJ: Děkuju.

MIMO NAHRÁVÁNÍ: Respondentka uvedla, že se setkala s případy, kdy rodiče donutí své děti u vyšetření předstírat a říkat, že nic neví.

Příloha č. 11

Rozhovor s pracovnící Charity Vsetín

TJ: První otázka by byla, co má podle tebe vliv na to, že si Romové vybírají základní školu Turkmenskou nebo na to, že se tam vzdělávají, tak co to podle tebe ovlivňuje.

R: Co to ovlivňuje jo? Já si myslím, že na prvním místě to ovlivňuje to, že ta škola je mnohem jednodušší. Další věc je to, že sami rodiče absolvovali tuhle školu, což samozřejmě pro ně je prostředí, které oni dobře znají, rozumí tomu prostředí, znají sami paní ředitelku pana zástupce a jsou tam kantoři, kteří je samotné učili a kteří jim šlapali na paty. Takže to si myslím jsou dva takové klíčové faktory, dalším faktorem si myslím, že je to, že tam mají své sourozence, že je fakt těžké třeba vytáhnout dítě, které je na tom fakt dobré inteligenčně a má na to, aby zvládlo běžnou základku, tak už pro toho rodiče je jednodušší dát ho tam, toho sourozence, protože už tam má všechny ostatní děti, a pak je to taky to, že už s těma děckama nemusí dělat domácí úkoly. To si myslím, že jsou ty hlavní faktory.

TJ A teď třeba když se zeptám, na ten nultý ročník, myslíš si, že to má nějaký vliv ta přípravka na té Turkmenské?

R: No to je taky další takový z těch faktorů. Ale to je zase dané tím, že ti rodiče znají to prostředí, že školní výchovou to dítě potřebuje projít, musí se připravit do školy, ale tím, že oni dávají to dítě do školy, kterou znají, tak oni ví, že to bude v pohodě, než když by ho dali do běžné mateřské školky, tak tam je problém, protože to dítě se ocitne v majoritní společnosti a ono není zvyklé fungovat v jiné společnosti než v té romské.

TJ: HM. A může tam být nějaký strach z diskriminace na těch základkách.

R: Jako já si myslím, že určitě tam hraje roli. Jako vždycky, to je to samé, jako kdyby já jako gádžo, šla mezi, do romské třídy. Jako že to vnímám a vidím to i na děckách, které chodí naopak na zvláštní školu a jsou bílé a na jejich romské spolužáky, že pro ně je to strašně stresující faktor, ale zase díky tomu, že pro ty bílé rodiče je to jednodušší, než si platit dojíždění do Lidče nebo někam do Liptála, tak vlastně to dítě v té škole musí být, ale je to úplně stejně, tady v tomhle.

TJ A teď když by ses pokusila mluvit o výhodách a nevýhodách vzdělávání na Turkmenské? Tvůj názor.

R: Jako myslíš speciální školu?

TJ: Myslím praktickou.

R: Teď vynechám pomocnou školu a tady tohle. Jako určitě si myslím, že díky tomu, že ta škola je specializovaná učitelem a menším počtem žáků ve třídě, tak si myslím, že mají

větší prostor pro ty děti, což si myslím, že ta individuální práce s těma dětma má obrovský význam, druhá věc je, že si myslím, že mají mnohem větší péči na té škole než na běžné základce, že tam jsou ty děcka hozené jakoby do vody a ony se musí naučit plavat v tom prostředí ve kterém jsou s tím že tam nemají ani takový problém s tím jazykovou bariérou jako na běžné základce, jo to si myslím, že jeden, určité důvody, které ovlivňují samotné to dítě i to a další věc, že to prostředí i ten systém osnov a rámcového vzdělávacího plánu je mnohem, mnohem jednodušší než na běžných základkách, což pro to dítě v tom prostředí dává na to dítě mnohem menší požadavky a menší úsilí musí vynaložit.

TJ: A nevýhody té Turkmenké?

R: (smích)

TJ: Nebo toho vzdělávání?

R: Toho vzdělávání. Jako nevýhoda je v tom, že není jasně stanoveno, které dítě tam patří a které nepatří. Že pokud si vemeš podle zákona, tak do té praktické školy patří dítě, které je mentálně retardované, podle zákona je tam jen nějaké procento zdravých dětí na normální inteligenční úrovni, které do té školy můžou chodit z nějakého důvodu, ale myslím si, že vzhledem k tomu, že jak ty děcka nemají objektivně dané posudky a objektivně dané nastavení, což jakoby, pokud je dítě mentálně retardované, tak se to ukáže až kolem třetí čtvrté třídy, což v okamžiku, kdy to dítě nastupuje do nultého ročníku a má posudek nebo do prvního ročníku a má posudek, že je mentálně retardované, tak je něco špatně. Jo takže tady si myslím, že je problém v celém tom zakopaném systému, pak si myslím, že je problém v tom, že ta škola stojí na prestiži a to, že doučuje a učí Romy a má z toho finance, protože finance tečou na základě hlav žáků a ne na základě kolik jich tam je (*smích*), to je další takový problém a možná je taky problém v tom, problém v asistentech, jako možná je to výhoda, že jsou tam romští asistenti i v rámci vzdělávání těchhle dětí, ale když se dovím od dítěte zprávu, že paní učitelka nebyla ve škole a doučuje a učila jich asistentka, která má sama zvláštní školu, tak si kladu otázku nad kvalitou vzdělávání. Nekomentuju radši. (*smích*)

TJ: Teď když se přesuneme do jejich budoucího uplatnění po absolvování Turkmenké, tak tvůj názor? Jaké mají šance?

R: Jako ten problém je myslím, my jsme kdysi měli diskuzi s paní ředitelkou a ona tvrdí, že jakoby před veřejností tvrdí, že děti mají rovné příležitosti a rovné šance jako ostatní děti ze základních škol, což není pravda, protože ten systém je nastavený na praktickou školu, což je vlastně jakoby poloviční část těch osnov a vůbec toho co proberou žáci na běžné základní škole, že oni vlastně nemají šanci uspět na běžném učňáku a už vůbec ne na

střední škole, pokud na tom nejsou hodně inteligenčně dobře, což zase na druhou stranu vnímám, pokud to dítě má inteligenci na to, aby zvládlo základní školu a chodí do zvláštní školy do praktické školy, tak vlastně jakoby ta intelligence se snižuje, tím že na něho nejsou kladeny patřičné požadavky, aby se mohlo rozvíjet, jo takže tam vidím problém a tam si myslím, že je to kámen obrovský kmen úrazu, proč tolik romských dětí po patnácti letech končí na úřadu práce, jo protože oni ano oni můžou jít do školy, která je adekvátní jejich vzdělání a většina z nich utíká, protože jsou mimo domov, mimo svou vlastní komunitu a vydrží strašně málo.

TJ: Jako že nebyli dřív zvyklí fungovat v gádžovské populaci?

R: A vůbec jakoby mimo domov protože oni jsou zvyklí fungovat v té své komunitě, to že přijdou ze školy domů, ale už nejsou zvyklí fungovat na nějakém tom internátě a spíš fungovat pod nějakým řádem.

TJ: A teď když si vezme, že by ty děti měly tu střední školu v místě svého bydliště, tak ještě vezměme v potaz podporu té rodiny pro to další vzdělávání třeba na učňáku středoškolské, jakou to hraje roli podle tebe nebo jaká je ta podpora rodiny?

R: Já si myslím, že jakoby ti rodiče už se posunuli v tom myšlení kousek dál, že je důležité získávat vzdělání s tím, že jakoby ten posun tam je a pokud by je měli v místě bydliště, tak by je podpořili, ale za tu cenu, že je to nebude nic stát nebo budou z toho mít nějaký profit a zase tady je otázka, narážíme na sociální systém, jestli je lepší pro to dítě, když zákon neukládá, že musí studovat, jestli je pro něho lepší chodit do té školy, nebo být na sociálních dávkách, co je vlastně lepší a to si myslím, že vzhledem k tomu, že Romové mají velký velký vztah k penězům, tak je to důležitý faktor jo v tom jejich rozhodování, a samozřejmě nemusí taky nic dělat, nemusí ráno vstávat do nějaké školy, nemusí se do té školy učit a tak dále jo to souvisí s tím jejich určitým režimem.

TJ: A teď by mě zajímalo, jaký vliv vy jako instituce máte na celou nebo podíl na vzdělávání, jak do celé situace máte možnost zasáhnout.

R: Já si myslím, že obrovský kus práce je daný tím, že tady v rámci Vsetína spolupracujeme jako neziskové organizace v rámci komunitního plánování a díky tomu se určité věci posunuly, co se týká počtu, protože vlastně vzrůstající tendence počtu dětí na běžné základní škole a to je díky určité systematické práci různých lidí a to že, a taky si myslím, že dalším faktorem je i to samo, že i krajský úřad se zástupci krajského úřadu, vidí jako důležité, aby romské děti byli na běžné základní škole a další věc si myslím, že hraje obrovskou roli, když funguje individuální práce s těma dětma od malička, to co vlastně dělá Diakonie a to co jsme dělali my a v tom, že my s těma rodičema komunikujeme o

výhodách a nevýhodách, zase proti tomu bojuje zvláštní škola vlastně jakoby to vyvrací, takže ten rodič mezi takovými mlýnskými kamenama, které on si musí rozhodnout, každopádně ten posun tady je a stojí to na té individuální práci a stojí to na té společné systematické práci. Že táhnem všichni za jeden společný provaz a bez tohoto základního pohledu nás všech by se ta situace nehýbala. A taky je to o tom, že už někdo na kraji zjistil, že je špatně a právě, že i někdo na ministerstvu zjistil, že je to špatně, jo jako mohli to zjistit dřív, to je další věc, mě těší osobně, že se to někam posouvá, že ne takovou rychlostí, jak bysme si přáli, ale vidíme, nějaký dopad, jo i to, že vidím, že tady někdo skončí úspěšně učňák, to si říkám první vlaštovka, to že děcka nastoupí na učňák a jsou tam, to je pro mě taky strašně důležité, jakože romský kluk v osmé třídě přemýšlí, že chce jít na klasickou střední školu, což by byl úplně průlom tady na Vsetíně (*smích*).

TJ: A teď si mluvila o tom, že spolupracujete jako neziskovky a teď se chci zeptat na vztah vás a poradna, jestli je tam nějaká spolupráce?

R: Tam žádná spolupráce není, my jsme kdysi, tam je taková mírně vykopaná válečná sekera, protože když jsme zvali paní z poradny a zvali jsme i paní ředitelku ze školy, tak oni v tom nevidí tak zásadní problém a mají pocit, že všechno je v naprostém pořádku a takhle to funguje. Stále naše otázka je, jak je možné, že tolik romských dětí má diagnózu mentální retardace a jsou na zvláštní škole jo, takže my s nimi nespolupracujeme. Jo protože nesouhlasíme s jejich rozhodnutím, jo i to je určitý důkaz toho že děcka, které chodili do zvláštní, se najednou ocitli ve třetí třídě na běžné základní škole a to je několik případů, a tady už vidíme ten obrovský propad, co to vlastně pro ty děcka znamená, že ony se najednou ocitnou v úplně jiném systému, najednou jsou zavaleni obrovským množstvím učení a neví za který konec to chytout a rodiče už vůbec ne. A teď je ta tendence dostat to dítě zpátky, ale vzhledem, že to dítě svou inteligencí tomu neodpovídá, tak ta škola ho nemůže přijmout zpátky a přijde mi to hodně nefér vůči tomu dítěti samotnému, to že si s ním nějaký systém takhle pohazuje.

TJ: A víte nebo slyšeli jste o tom, že teďka existují testy, kterými by se měly vyšetřovat děti z jazykově znevýhodněného prostředí.

R: Já jsem o tom slyšela, ta paní ta zástupkyně poradny tvrdila, že nějaké takové testy používají, na základě toho jiné hlasy říkají, že to není pravda, nevím, nevidím do toho, nechci to posuzovat, vím, že takové testy existují a vím, že se používaly v Kutné Hoře, že se to hodně používalo k testování romských dětí. Přesto si myslím, že i když je ten test takhle speciálně postavený, že se neprokáže všechno, že pokud je to dítě zvlášť ze sociálně špatného prostředí a nemá dostatečně vybavenou jazykovou zásobu a neumí dobře česky,

tak nemusí všechno dobře pochopit, to není známka špatné inteligence, ale toho sociálního prostředí a nedostatečné sociální zralosti, což může být určitý ukazatel, ale neberu to jako bernou mici, což jsem přesvědčena, že třetí třída ukáže, jestli to dítě na to skutečně má, pod veškerou podporou udělat běžnou základku a nebo nemá. Ale existuje jiný systém, existuje integra, integra škola základka, kde ty děcka se ještě můžou vzdělávat v rámci individuálního systému, na základní škole v Luhu taky jedou děcka podle individuálních plánů, takže ty možnosti tady jsou i na té běžné základní škole a nevidím důvod, proč by měly studovat jen na zvláštní škole kvůli tomu, že jsou možná trošku inteligenčně někde jinde.

TJ: A myslíš si, že romští rodiče ví, že oni mají poslední slovo v tom, kam to jejich dítě bude chodit?

R: Já si myslím, že ano.

TJ: Jo?

R: Já si myslím, že tady toho jsou si plně vědomi. A teď právě jsme řešili jednu holčičku, která měla nastupovat na základní školu, do základky byla u zápisu a ti rodiče řeší, jestli ji nedají na zvláštní školu, protože už tam mají další dvě děti předtím, anebo jestli ji dají do běžné základní školy a přitom ta holka na to má na tu základní školu, je na tom hodně dobře inteligenčně. Ale oni si prostě, je to na nich teďkom, že my je můžem směřovat, ale konečné slovo oni ví, že si to můžou rozhodnout a oni si to jsou schopni vydupat jo, tady v tomhle si myslím, že jejich nevědomost nesahá. *(smích)*

TJ: Tak to bylo to poslední slovo a teda teď se chci zeptat na to řešení, co by bylo podle tebe tím řešením tady změnit tu situaci na Vsetíně.

R: No zaprvé je důležité uvědomit si, že to řešení nebude hned, že to je otázka a myslím si, že to je otázka jedné generace, která pochopí, že to vnímání toho prostředí a toho světa, důrazu, které se kladou na vzdělání, že to je otázka jedné generace, aby pochopili, že je to důležité a jsem přesvědčena, že tahle generace děcek, když pochopí význam a důležitost vzdělání, bude schopna to předat svým dětem, protože moje zkušenost je, že rodič, který prošel střední školou si uvědomuje, že to má lepší smysl, že má lepší pozice i při získání práce, i když je to těžké, ale ten kdo získal práci, tak ji získal jen díky tomu, že měl vyšší vzdělání. To znamená, že měl učňák a ne jen nějakou zvláštní školu.

TJ: Takže jestli tomu dobře rozumím, tak pracovat s rodičema?

R: Takže myslím si že řešení je v tom, zaprvé práce s rodičema, ale to je zase takový obrovský propojený systém, jestli to dítě bude chodit do školy tak tady to souvisí ve

Vsetíně spolupráce škola, rodič, lékař, protože další faktor, který do toho vstupuje je častá nemocnost dětí.

TJ: Aha.

R: Jo to je prostě problém možná daný tou komunitou jako takovou, tím, že jsou Romové a že mají možná menší slabší imunitní systém a tak dále, že to je spíš geneticky dané. A tím, že jsou ty děti často nemocné a rodiče často při každé malé drobné věci nechávají to dítě doma a tím, že mají lékařku, která jim zpětně dává omluvenky a škola to přijímá, tak to vlastně to dítě degraduje.

TJ: To je zajímavé, to jsem ještě neslyšela.

R: Ne? To je obrovský problém, který budem řešit na pracovní skupině, která je svolána v rámci odboru sociálně právní ochrany dětí. Takže to je možná, to jsou takové faktory, ano pracovat s rodinou, ale musíme si být vědomi, že do toho vstupují ještě tyhle věci, protože ten rodič si neuvědomí, že je to pro ty děti zásadní a nevím, nakolik lze ovlivnit to, aby ten rodič myslel sám za sebe a ne v rámci celé komunity nebo v rámci širší rodiny. A druhá věc je my můžeme pracovat s dětma, nabídnout rodičům určitou podporu, druhá věc je, že se musí změnit systém, jo když zvláštní škola řekne my přijmeme pouze tyhle děti a poradna v tom bude pečlivá a bude spíš dávat dětem šanci a řekne ano v případě, že to dítě nezvládne první, druhou, třetí třídu a prokáže se, že to dítě je mentálně retardované a prokáže se, že nemá na tu základní školu, vrátí se do té zvláštní školy a to si myslím by byl košer postup, jo ten správný postup, takže tady je práce navícero úrovních, rodina, dítě a ten systém kolem dokola.

TJ: A teď ještě když si vezmeme ty nulté ročníky, tak takové názory při těch rozhovorech byli, zrušit ten nultý ročník při té Turkmenské, že to má vlastně hodně vliv na to, že tam ty děti potom zůstanou.

R: Jako určitě to by bylo dobré řešení, zas je otázka, ale ideál, který si přejeme je, aby byl nultý ročník u některé ze základních škol a nebyl u zvláštní školy a ještě nejlepší by bylo, aby romské děti chodily do mateřské školky, mezi bílé děti, čímž by si osvojily spoustu návyků, prostě by zapadly sociálně mezi majoritu a nebyl by v tom problém, oni by potom automaticky přecházeli na základku mezi ty bílé děcka, aspoň tak jak vnímám ty jednotlivce, co jsou v těch třídách tak ty třídy nemají problém je přijímat. Když je tam jedno romské děcko, tak ho berou mezi sebe úplně v pohodě a ty romské děcka mají spoustu přátel, třeba i tady co chodí romský kluk na Sychrov, tak ten má jenom romské přátele. A si myslím, že to je otázka jenom toho, že on odmalicka chodí a funguje mezi

bílou společností, jo takže bylo by to krásné to zrušit a dát to někam pod základku, druhá věc je že ten pokus tady byl a ztroskotál, až že základky se tomu brání.

TJ: Jo já sem slyšela o tom na Sychrově.

R: Jo tam to bylo, ale romští rodiče to zabojkotovali.

TJ: A teďka je to jenom o názoru a takové jak se snažíme my gádžové být pořád iniciativní a jestli ti Romové o to vlastně stojí, jestli jim nenasazujeme náš systém, naše hodnoty a jiný hodnotový žebříček, je to jenom o názoru.

R: Já si myslím, že v určité, že jsou možná věci, do kterých je tlačíme a nejsme schopni akceptovat jejich individualitu a jejich národnost, ale si myslím jsou věci které je potřeba, aby oni se do toho systému dostali, viz třeba vzdělávání dětí jo. Všichni víme, že u každého dítěte ať už je romské nebo neromské, vietnamské anebo jaké je, že potřebuje kvalitní vzdělání, aby mohlo v téhle společnosti uspět. Je to dané tím, že je celkově velký důraz na vzdělání. Jo to samé, máme určité normy pro zdraví dítěte a dodržování zásad hygieny a podobně, jo jsou určité věci, které můžeme, máme mezi Romama akceptovat, ale je dobré jim ukázat, že na tom můžou být líp a je to o určitém pochopení a setkání se a rozhovorech, ale myslím si, že to není o nějaké agresi a takovém odstupu, který tady docela ještě přetrvává tady na Vsetíně.

TJ: Tak jo děkuju moc.

R: Mě osobně těší to, že vidím ten posun za těch šest let jo, i když to není nějaký mega posun, ale je tu nějakých třicet čtyřicet děcek na základkách. Což je úplně úžasné, je to malé zrníčko ve velkém množství, ale je to otázka jedné generace, kdy se to posune dál. A člověk, který si projde základkou, už bude těžko dávat dítě do zvláštní školy, jo protože má srovnání ještě zvlášť když ví, že to má pro něho smysl získat práci. Třeba D., D. T. ta vlastně když tady dodělal obchodku, tak hned nastoupila do zaměstnání a když otěhotněla, tak byla na mateřské, ale šlo to jo.

TJ: Já jsem ji potkala, ona už má dvě děti?

R: Ona má dvě děti no. Ale jakože vidím, že to má nějaký význam, ona se nějak uvedla na praxi, a pak okamžitě na základě dobré zkušenosti, kterou oni s ní měli, ji vzali do Kauflandu, takže dělala, co se naučila. Jo vlastně S. taky dokončila školu a dělá asistenta na zvláštní škole a teď vlastně jakoby zase, má určité možnosti, dodělá si kurz a tak dále a zase ji to posouvá někam dál a já si myslím, že to má obrovský význam pro ty lidi.

TJ: Možná když oni sami vidí, že oni sami to zvládli, nevím, že když jim to pak říkají oni sami, teď myslím, když jim to neříkají gádžové, ale sami Romové takže to má pro ně větší význam.

R: Určitě. Ale myslím si, že je fakt nešťastné, že oni fungují jako jedna velká komunita. Že oni jsou vlastně všichni na kuči, že vidím tady tu romskou rodinu na Sychrově, ten romský kluk chodí tady do školy a oni normálně fungují tady v té společnosti, že na ně nejsou žádné stížnosti, nevím o tom. Ogar má samé bílé přátele, chodí tady s nima a funguje v pohodě a má docela hodně dobré známky, že fakt jako uvažuje nad tím, že si udělá normální střední školu s maturitou, což by bylo úžasné a ten rodič ho podporuje. On říká já mám jenom učňák, ale já chci, aby z tebe bylo ještě něco víc, což si myslím, že je právě dané tím, že oni bydlí, někde jinde a když jsou tam všichni po kuči na Poschle nebo v nějakém baráku někde, tak to je jasné, že se ovlivňují. Řeknou, proč posíláš to děcko do školy, když ti tady smrká, já jsem to svoje nechala doma. Jo že to jsou možná takové blbosti, ale je to o tom tlaku a té kuči co tam jsou.

TJ: Tady na tom Vsetíně je to obzvlášť nějaké zakonzervované.

R: Ale jo já sem teďka přemýšlela o tom, že ty rodiny, co bydlí mimo, mimo tu Poschlu, tak je tam vyšší procento děcek, které chodí na běžné základky, než ti co bydlí na Jiráskové a na Poschle, tam jako nejsou pod takovým tlakem ty děcka, ony přijdou ze školy a ony tam musí napsat ty úkoly, kdežto na té Poschle, máš nějaký úkol, my žádný nemáme, my žádný nedostáváme. Tak jasné to děcko taky nebude psát. Ale posouvá se to, fakt mě to těší, že se to někam sune i mi přijde, že i ten človíček, co sedí na tom kraji, jestli je to rok nebo dva, sme měli nějaké sezení na městě a on zrovna nastoupil, a vystoupil hodně tvrdě proti paní ředitelce Šimkové, kdy vlastně říkal, paní ředitelko, co si myslíte, vy mi chcete říct, že devadesát procent romských dětí na vaší škole je mentálně retardovaných jo a se do ní pustil a zjistilo se na to konto, a některé děcka skončili na základkách. No ale v tom letošním školním roce nastupovala jedna cérka na Ohradu a ona má šílené problémy do třetí třídy a my už jsme tehdy bojovali za to, aby šla do běžné základky, protože ona je hodně chytrá, jo to vidíš, ona prošla nádherně zápisem, bez jakýchkoli problémů. Paní učitelka řekla, že je šikovná, že nemá problém, aby nastoupila do běžné třídy, bác prostě rodiče pod tlakem paní ředitelky, jak se bude mít úžasné, skvěle, jedinečně skončila ne zvláštní škole a teďka ju vylifrovali, protože tam nepatří jo, což je úplně šílené. A teď vlastně když se s ní učíme, tak vidíme, jaké má obrovské mezery. To chce změnit systém, já si nemyslím, že je špatně, že ta zvláštní škola je, ta si myslím, že je potřeba pro ty děcka, které na to nemají, je to pro ně adekvátní odpovídající systém vzdělávání, a prostě šťve mě, že je to romská škola a, že tam automaticky všichni jdou. Že mě přijde, že se nemyslí na ty děcka jako takové, že se furt řeší systém, rodiče, každý řeší sobecky sám sebe. Škole jde o prachy, protože potřebuje na hlavu žáka peníze, rodičům jde o to, aby to měli, co

nejjednodušší a vůbec se neřeší to dítě a jeho budoucnost, to mě prostě vytáčí, to si někam zapiš, (smích), prostě mi to přijde sobecké.

TJ: Od těch rodičů?

R: Nejen od těch rodičů, ale i od té školy. Jako kdyby ta škola se k tomu férově postavila tak řekne, ano budeme mít mnohem míň žáků, budeme mít mnohem menší dotace, ale budou tu žáci, kteří tu mají být, a to si myslím, že paní ředitelka není tenhle krok ochotná udělat.

TJ: A denisa mluvila i o tom, že někteří ti rodiče donutí své děti předstírat jako, že jsou

R: No to jsem taky slyšela, že to takhle funguje. Jo ale to je zase o tom, že ti rodiče ten papír zase potřebují, protože škola to vyžaduje a poradna jim to dá, to je takový začarovaný kruh. A to vychází z toho, že sami prošli zvláštní školou a je to pro ně jednodušší, protože už mají určité srovnání od těch rodičů, co mají děcka na běžné základce, že mají s nima holt víc problémů, jo omlouvání, co vlastně ta běžná základka vyžaduje, kdežto zvláštní škola to toleruje.

TJ: Vy jste měli zkušenosti, nebo víte, že ta poradna dává papíry na to mentální postižení. Nebo jak se o tom ví?

R: Když si právě vezmeš, že většina romských děcek je na zvláštní škole, tak zákon říká, že nějakých 90% nebo 95% děcek, já teď přesně nevím ty procenta, musí mít tenhle papír, tak jak je možné, že všechny tyhle děcka ty papíry mají, to znamená, že všechny romské děcka jsou mentálně retardované.

TJ: Já si myslím, že tam je hrozně moc těch faktorů, že si myslím, že ony ty testy neudělají kvůli všemu tomu

R: Jo jako další věc je, že dělají ty testy, což se vlastně prokázalo, proto, tam byla ta inspekce v té poradně jo a rozjelo se a proto se ty děcka teďka vracíja do té základky, protože se zjistilo, že ty děcka tomu nerozumí těm testům.

TJ: Ale teďka už by měly několik let fungovat testy, které jsou pro děti nejen romské, ale co mají jazykovou bariéru.

R: A to nevím, jestli tady poradna používá.

TJ: Používá, já jsem tam byla na praxi.

R: Používá, jo?

TJ: Já jsem právě chtěla vidět ty testy v praxi, byla jsem u těch vyšetření, když ti romští rodiče souhlasili, že tam můžu být a viděla jsem, jsou to tři různé testy, které se používají, a jsou hodně nonverbální, aby nemuseli mluvit, aby to nebylo, tak složité, už se ot používá. Nevím jako jak je to tím, že my vychováváme děti jinak a oni jinak, že tam si myslím

R: Jo tam je taky kámen úrazu, to je zas dané celkově tou sociální situací, tím že ten rodič nevidí si tam s tím dítětem kreslit, stavět nějaké hračky a rozvíjet nějaké myšlenky a myšlení, vnímání a fantazii, jo tohle bílý rodič dělá jo, nemyslím rodiny hodně sociálně slabé, ty jsou na tom někdy hůř než romské rodiny, ale já si říkám, jaktože i děcka z hodně blbých bílých sociálně slabých rodin jsou na běžných základech jo a máme jich tady dost takových děcek, kdy ta rodina je totálně na houby a přitom ty děcka jsou na té základce schopné fungovat s nějakou podporou i když na tom jakoby inteligenčně taky nejsou dobře, jo ta učitelka řekne, ta cérka je fakt na hraně, ale když má tu podporu, tak chci aby tady byal, protože na zvláštní škole bude totálně ztracená. I ti učitelé dělají maximálně proto, protože víja, že pro to dítě to bude lepší, když bude v té společnosti těch děcek, že ho to někam posune. Ale u těch romáků vidím právě ten opak, jo a tam je těch faktorů strašně moc, to by chtělo rozjet tu předškolní přípravu pořádnou, zase si kladu otázku jak je možné, že když to dítě chodí do toho nultého ročníku dva roky, tak jak je možné, že se nikam neposune. Jo ale já nechci v tomhle hodnotit zvláštní školu, protože do toho nevidím jo a nechci ji kritizovat, protože bych nechtěla učit na té zvláštní škole, že to mají ti kantoři si myslím hodně těžké, a mnozí se fakt hodně snaží. Tam je to hodně zakopané v těch rodičích takových.

TJ: Tak pro ně si myslím z té Turkmenské plyne spousta výhod.

R: Jo, jo. Ale už to, že je to pro ně jednodušší, už to že jim ta ředitelka furt klavíruje do hlavy, že to dítě je tady přece šťastnější, což ono fakt je tam šťastnější, a ono které dítě by řeklo, že chce do nějaké základky, kde by muselo psát haldu úkolů, tam se dohadovat, být mezi cizíma děckama, které jsou jiné než on, když může být mezi svýma děckama se kterýma bydlí v baráku, to by se nám lepší studovalo, ne? Jako já tomu rozumím. Druhá věc, že děcka hodně točíja rodičama. Jo když si dítě v páté třídě řekne, že určité věci dělat nebude a rodič mu řekne no tak je nedělej no tak je to.

TJ: To je to, že ty děti jsou pro ně, že jejich názor je pro ně důležitý.

R: Jo.

Příloha č. 12

Rozhovor s pracovnící Diakonie

TJ: Co má podle tebe vliv na fakt, že si romští rodiče vybírají Základní školu Turkmenskou?

R: Jo, takže určitě je to tím, že oni sami chodili na zvláštní školu, že to prostředí znají, i ty pedagogy teďka už, a nikdy oni sami nepovažovali tu školu, a nikdy neměli možnost zjistit, že je v něčem nekvalitní nebo nedostatečná.

TJ: Jako tím, že neměli srovnání?

R: Tím, že neměli srovnání a pokud měli srovnání, tak spíš negativní. Nějaká bílá vlastovka, která chodila na klasickou základku, nebo si dokonce udělala střední školu, tak stejně to uplatnění v tom pracovním životě nebylo. Takže to je jedna věc druhá věc je, že tam chodí většina těch dětí, takže samozřejmě rodiče se snaží, aby to jejich dítě bylo spokojené aktuálně, ne že v budoucnosti to bude mít nějaký vliv. Teďka to jejich dítě musí být spokojené, a pokud tomu tak je, tak rodiče jsou pro. Jsou tam s kamarádama, jsou tam s dětma, které znají a cítí se tam bezpečně. Vzhledem k té klasické základce, když jsme teďka mluvili s lidma, kteří byli na zápise na škole na Trávníkách, tak fakt je to tom, že ti rodiče mají pocit, že tam na té škole na té klasické základce, že tam budou s těma dětma jednat jinak.

TJ: Strach?

R: Prostě budou s nima jednat jako s Romy. Nebudou je brát jako všechny ostatní bílé děti, nebím jestli to mají podložené, ne že jestli na to mají nějaké argumenty spíš je to jakoby pocitově, jo. Že se s těma dětma bude zacházet jinak, nespravedlivě.

TJ: A teď se zeptám na ten nultý ročník tady na Turkmenské, jestli si myslíš, že to má nějaký vliv? Že ty děti už tam potom zůstanou?

R: *(povzdychne si)*

TJ: Že když je přímo na té základní škole.

R: Otázka je, jestli by se něco změnilo, kdyby byl na jiné škole, protože jim tak ani konkrétně nejde o tu školu jako o ten konkrétní kolektiv. Že kdyby třeba všechny ty romské děti chodily do nultého ročníku na jinou školu, tak že by se snažily držet toho kolektivu. To znamená, že kdyby ten kolektiv přecházel na Turkmenskou tak by prostě přešli na Turkmenskou, ale jestli to tak je to netuším. Ale třeba teďka jsme měli kluka, který, protože maminka měla negativní zkušenosti s Turkmenskou tak ho dala na klasickou mateřskou školu na Trávníkách, ale stejně chtěla, aby šel do první třídy na Turkmenskou, takže tak.

TJ: Když se vrátíme k té Turkmenské, tak jaké výhody a nevýhody plynou z toho vzdělávání na té škole, plynou pro ty romské rodiče?

R: Pro ně nebo pro nás jako obecně?

TJ: Ne. Pro Romy.

R: Tak výhody, že chodí na Turkmenskou menší požadavky té školy, ať už na domácí úkoly nebo na tu domácí přípravu, na pomůcky, určitě ten kolektiv je tam drží, že tam chodili všichni rodiče, všechny děti, to je pro ně výhoda.

TJ: Slyšela jsem, že ti učitelé hodně spolupracují s rodičema, že je vedou, připomínají jim různé věci, že mají takovou péči, kterou by, ta spolupráce je tam taková velká, kterou na těch běžných základkách by neměli.

R: Úplně nevím jak je to na jiných základkách, já mám zkušenosti se základkou na Trávníkách, kde máme asistentku, která chodí na náslechy, komunikuje s těma učitelama, takže má veškeré informace, které potom předává nám, a my chodíme denně do terénu a připomínáme rodičům, co mají, co nemají. Takže si nemyslím, že by to bylo jenom tady o tom, určitě protože oni tam tu péči mají, protože oni musí mluvit s těma rodičema, oni to musí dělat, ale oni to dělají prostřednictvím těch romských asistentů, což je vlastně něco jiného, když přijde do rodiny Rom a říká jim něco, tak je to jinak, než když tam chodíme my s nějakýma požadavkama.

TJ: A teď třeba ti asistenti, jaký máš na ně názor, třeba na ty romské asistenty z Turkmenské?

R: Hm, na jednu stranu je to fajn, protože ti učitelé mají menší problémy se s těmi dětmi domluvit, zvlášť pokud jsou to malé děti, které ten český jazyk neovládají tak dobře a něco se stane a ty děti neumí v češtině vysvětlit, co se děje, tak ten asistent umožní tu komunikaci s učitelem. Do jaké míry dokáže asistent vysvětlit probírané učivo, o tom pochybuji z vlastní zkušenosti, když jsme měli dobrovolnici ve školičce, a chtěli jsme, aby romsky něco převykládala děckám, tak s tím byl docela problém. A v těch větších ročnících si myslím, že je to, asi těm učitelům se s tím asistentem dobře pracuje, protože ten asistent ovládá strategie usměrňování těch dětí, na které ty děcka slyší, což znamená, zařve, vyhrožuje a tak. Takže si myslím, že tam už to není úplně, že ty děti se nenaučí jinému způsobu jednání od dospělých, že když to učitel řekne nějak a děti to nerespektují, tak po nich asistent zařve a jsme v těch kolejích, ve kterých oni jsou doma.

TJ: A teď by mě zajímaly nevýhody Turkmenské nebo toho vzdělávání, jestli z toho plynou.

R: Jestli pro ty děti samotné...některé děti si uvědomují, že jejich vrstevníci na Trávníkách toho umí daleko víc. Když se setkají třeba na doučování a zjistí, že prvňáček z Trávníků umí číst rychleji než třeták z Turkmenké, tak to ty děcka vidí. Některé děcka chodí a vykřikují, že nechcou chodit na tu blbou školu, čímž myslí Turkmenkou. Ale jestli by si uvědomovali ještě nějaké nevýhody.

TJ: A teď myslím nevýhody třeba z pohledu nás?

R: No tak určitě je to to, že se toho ty děti tam naučí míň. To co se naučí do třetí třídy na Turkmenké, tak to vrazí na Trávníkách do jednoho roku a nehledě na to, že jsou na běžné základce v kontaktu s majoritní společností, můžou vidět, jak to funguje, naučí se jednat s nimi, nejsou to už jen takoví démoni, které potkávají a míjejí, ale jsou to děti se kterými se o přestávkách stýkají a seznamují se s něma.

TJ: A teďka zase podle tebe, jaký máš názor, jaké mají šance na uplatnění v běžném životě po tom, po absolvování Turkmenké.

R: Tak myslím si, že jsou to nezaměstnatelní lidé.

TJ: Myslíš, že nemají šanci dostat se na učňák, nebo že nemají motivaci?

R: Myslím si, že dostat se na učňák můžou, že zkušenosti máme, že se přihlásili na nějaké učební obory, ale je jich málo a ostatní vrstevníci už pak mají miminka a zakládají rodiny, takže málokdo z nich na tom učilišti na té střední vydrží.

TJ: A můžu...

R: Ještě bych to srovnala se základní školou, nevím to určitě, protože máme teďka děcka ve třetí třídě, ale myslím si, že jestli se skamarádí s někým z té třídy a půjdou spolu na to učiliště s někým ze třídy, tak by to mohlo být jinak, protože ti vrstevníci, kteří s nima budou chodit do školy, nebudou zakládat s největší pravděpodobností rodiny ještě na té střední škole, takže by možná mohli na tom učilišti vydržet. Určitě ty šance jsou větší.

TJ: A teď mě zajímá, jak do celé situace zasahujete vy jako organizace, jak si myslíš, že můžete ovlivnit vy celou situaci, co děláte?

R: No tak určitě základ je vysvětlovat rodičům rozdíly mezi jednotlivými školami, že přestože s těma rodičema já sama o tom mluvím pět roků v kuse, tak pořád ještě to těm rodičům to ještě není jasné, jo že ještě teďka mamina, která má čtyři děti nechápe úplně ty rozdíly a hledáme nová a nová slova, kterými bysme to popsali a ukázali

TJ: Jako rozdíly ve vzdělávání?

R: V těch jednotlivých školách, mezi klasickou školou a bývalou zvláštní školou, jo že až teďka některé maminky pochopily, že říkaly, tak to je vlastně škola pro postižené, to je škola pro hloupé, ale moje dítě přece není postižené. Myslím si, že oni na tohle slyší víc,

než to, že budoucí uplatnění, že budou víc vzdělaní, ale oni jsou na to slovo postižení, hodně si to berou osobně, takže na to docela reagují. A jako další úkol, který vidím jako hodně důležitý, když už se dostane na tu základní školu, někdy i omylem se nám stalo, tak je důležité kompenzovat ty schopnosti a dovednosti, které ty rodiče nemají, které nejsou schopni pojmut. Jo že ta druhotná negramotnost tam funguje, že rodiče nejsou schopni, neví, co mají dělat s děckem za domácí úkol v první třídě, to děcko pak kolikrát z té první třídy čte daleko líp než ti rodiče. A není možné, abychom nejdříve učili číst a psát toho rodiče, a potom ho teprve motivovali, aby to učil to dítě. Jo, že tydlety schopnosti musíme kompenzovat, jinak to nejde, že nejsou schopni to své dítě připravit. Další věc je, motivovat toho rodiče k tomu, že to co můžou, aby dělali sami a ocenit je za to. I my se učíme, že to, že my jsme chodili za těma rodičema a připomínali jim, co nemají a co musí a co škola ještě potřebuje, tak to nebylo tak funkční, jako když přijdeme za tím rodičem a řekneme todle se vám fakt povedlo, to je super, jen tak dál. Jako oceňovat. A samozřejmě zprostředkováváme komunikaci mezi školou a rodičem, protože pro ty rodiče je velký problém do té školy zajít, protože ti učitelé nejsou. Ani jedna z učitelek na Trávníkách není nakloněna tomu, že by rodinu navštívila doma. Což já považuju za velmi důležité, já bych to velmi ocenila od těch učitelů, že by to v mnohém zlepšilo ty vztahy mezi učiteli a tím rodičem. Učitelé to ale nejsou ochotni dělat, takže my aspoň zprostředkováváme ten kontakt. Takže když škola má nějaké požadavky tak se to snažíme s těma rodičema vyřídit, vysvětlit si to.

TJ: Takže když to shrnu, tak je to z vaší strany podpora rodičů komunikace mezi školou a rodiči, motivace rodičů.

R: Hm.

TJ: Tak to je váš vliv na situaci a teď by mě zajímalo, jak si myslíš, že do celé situace zasahuje zdejší poradna Vsetínská?

R: *(dlouhý povzdech)* My už jsme myslím na vsetínskou poradnu dost nanесли špínu. Myslím si, že ani jejich situace není jednoduchá, ale myslím si, že by mohli snížit počet diagnostikovaných mentálních retardací u dětí, protože mi připadne diagnostikovat u čtyřletého nebo předškolního dítěte mentální retardaci je pro mě jako pro holého laika docela brzo. Když jsem já sama byla u jednoho vyšetření v poradně, kdy dítě mělo nastupovat do nultého ročníku, kde vlastně bez posudku nemůže a holčička byla docela šikovná i tu českou slovní zásobu měla ochuzenou, ale když měla pojmenovávat obrázky, tak ve svém jazyce to věděla, což ale paní nerespektovala, paní psychologka. A nejvíc mě teda zarazila skutečnost, že když měla paní psychologka mamince říct co s dítětem, tak jí

řekla, že na Turkmenské jí bude přece dobře, že tam má své starší sourozence a oni jsou tam na ně připravení a znají je tam. Neslyšela jsem jedinou větu o tom, že existuje nějaká běžná mateřská školka, toto mně tam třeba chybělo tahle informace. Já si myslím, že by mohli chodit do běžné školky a že by to ta poradna těm rodičům aspoň mohla říct. I když vidíme posudky z poradny tak tam není nikdy napsáno, že by dítě mohlo navštěvovat běžnou mateřskou školu, to mi tam chybí. I když nevím do jaké míry by rodiče respektovali tady tuto informaci, ale myslím si, že by ji měli dostat.

TJ: A setkali jste se třeba s tím, že by rodiče už přicházeli do poradny s požadavkem, že by chtěli jít na Turkmenskou?

R: Já si myslím, že je to možné. Ale také jsme se setkali s tím, což mi přišlo zvláštní, že poradna na Vsetíně diagnostikovala mentální retardaci a o dva měsíce později poradna v Novém Jičíně ji nediodagnostikovala. A myslím si, že za dva měsíce se z toho vyléčit nedá. *(smích)* A nebyl to jediný příklad, třeba jsme měli dítě, které přestupovalo, matka chtěla, aby přestoupilo z jedné školy na druhou, respektive z Turkmenské na Trávníky a to na základě toho, že byli v poradně a po třech letech na Turkmenské přestalo být mentálně retardované.

TJ: No ona je možnost, že nějakým rozvíjením.

R: No my jsme tady toto diskutovali se Střediskem integrace menšin SIMka Olomouc a oni říkali, že je na jednu stranu strašně lehké zaměnit zanedbání rozvoje za mentální retardaci, ale že rozhodující u toho je ne na jaké úrovni teďka to děcko aktuálně je, ale srovnat to, že když to dítě bude na začátku nultého ročníku udělá se diagnostika a zjistí se, že je to dítě na tom tak a tak za půl roku se udělá nová diagnostika a zjistí se, co všechno se to dítě bylo schopno naučit a v momentě, že přestože úroveň na kterou došlo po roce vzdělávání není srovnatelná se stejnou věkovou, s dítětem stejného věku z běžné majoritní společnosti, tak určitě to dítě urazilo kus cesty a mělo by se to, dle informace z té SIMky vyhodnocovat tak, že pokud to dítě urazilo velký kus cesty, tak je jasné, že je schopné se posunout někam a učit se a tudíž by to mělo být hodnoceno jako zanedbání a ne mentální retardace, že u té mentální retardace ta schopnost toho učení se a posunování se dál je menší. A oni tam teda mají i nějakou metodiku, podle které vyhodnocují ty testy, které dělala PPP, tak je vyhodnocují podle jiných kritérií, jak se to dítě posunuje.

TJ: A to dělá ta organizace? Já tomu nerozumím, to ona sama to vyšetřuje, nebo to doporučuje PPP?

R: Oni nám řekli, že když budeme mít pochybnosti o vyšetření PPP, tak oni jsou schopni to vyšetření udělat. Nevím úplně přesně, jaký mají rozsah služeb, co dělají nebo nedělají, my

jsme se u nich informovali tady na toto. Ale mám pocit, že oni se tu metodiku snaží protlačit až do PPP, aby s tím mohli pracovat i ti pedagogové, nebo psychologové tam.

TJ: Mně připadá, že by se musel změnit systém ve všech pedagogicko-psychologických poradnách, že by to musel změnit ten IPPP.

R: Hm. A myslím, že oni s o něco takového snaží.

TJ: A můžu se zeptat, jestli jste slyšely o testech, kterými by se měly vyšetřovat romské děti?

R: Ty culture free testy?

TJ: Culture fair testy. A měly by se s nima vyšetřovat děti, které neumí dobře česky.

TJ: Tak určitě se o tom hodně mluvilo, nevím, jestli vím konkrétně o těch testech, o kterých mluvíš ty, ale co říkali psychologové z pedagogicko-psychologické poradny, tak ani toto jim moc nefunguje, protože oni mají malou slovní zásobu i v romštině.

TJ: Ony by měly být hodně nonverbální, takže možná proto, že nejsou postaveny na tom jazyce. No to je jedno, to byla jenom taková otázka.

TJ: A víte, že máte možnost být u vyšetření, ty jsi říkala, že jsi byla u vyšetření.

R: Jo tak pokud to rodiče dovolí, tak určitě tu možnost máme.

TJ: Teď se chci zeptat na spolupráci s Diakonií, tedy a s Charitou, nebo s poradnou, jestli tady nějaká spolupráce je.

R: Tak mezi Diakonií a Charitou si myslím, že jsou vztahy úplně perfektní, myslím si, že si vždycky vyjdeme vstříc, v podstatě nám jde o to samé. S poradnou je ta spolupráce horší. Jednak nás neberou jako rovnocenné partnery a stejně tak škola. Spíš mají pocit, že jsme nedostatečně kompetentní se vyjadřovat, takže když už někdo z nás chce kontaktovat jednu nebo druhou instituci tak to dělá ten, kdo má nejvyšší tituly, aby měli pocit, že jednají s někým rovnocenným. Fakt mám pocit, že sociální pracovníky neziskovek neberou úplně vážně.

TJ: A kdo podle tebe rozhoduje o tom, kam půjde to dítě do školy, kdo by měl mít poslední slovo a kdo ho má. *(vaří konvice, jde to špatně slyšet)*

R: Tak poslední slovo mají rodiče, ze zákona rodiče rozhodují o tom, kam bude to dítě chodit do školy, v romských rodinách je to ještě tak, že i to dítě si hodně rozhoduje, kam bude chodit do školy. Teď jedno dítě, je na Trávníkách, protože ona řekla, že tam chce, přestože ostatní děti mají na Turkmenské, prostě nejmladší dcera řekla a tak to tak je. Protože oni hlavně hledí na to aby to dítě bylo spokojené, takže oni se hlavně snaží zajistit tady toto. Takže si myslím, že ti rodiče mu podlehnou.

TJ: Ještě se vrátím k tomu vyšetření, kdy to bylo? Bylo to teďka někdy?

R: Ne. Tři možná čtyři roky zpátky.

TJ A teď by mě zajímal tvůj názor, jak by se dalo docílit toho, aby více romských dětí chodilo na běžnou základní školu. Co by se muselo všechno stát?

R: Co by se muselo všechno stát (*povzdech*). Já si myslím, že jde i konkrétně o tu základní školu a přístup jejich pracovníků k romským dětem, protože když nám dítě přinese poznámku ze školy, ona snad neumí česky, tak paní učitelce můžeme opravdu říct, že ona opravdu neumí česky.

TJ: A můžu se zeptat to je Turkmenská?

R: Ne to jsou Trávníky. Tady toto napsala paní učitelka dítěti do žákovské knížky v první třídě.

TJ: A teď mě zajímá, aby nemuseli chodit na tu Turkmenskou, ale aby chodili na ty základní školy?

R: Právě, Trávníky jsou spádová škola, takže pokud oni budou dávat dítě na nějakou základní školu, tak jsou to Trávníky, protože jsou blízko té lokality, kde oni bydlí, ale Trávníky právě nejsou moc nakloněné té integraci. Pan ředitel i paní učitelky razí takový názor, že se všema stejně, všichni mají stejné podmínky a my je máme rádi stejně, ale oni musí plnit ty požadavky stejné a to je pro ty děti složité a škola není nakloněna žádným individuálním plánům nebo nějakému mírnějšímu hodnocení takže ty děcka musí šlapat, takže zažívají v první v druhé třídě velký pocit neúspěchu, takže to moc nepřispívá k tomu, aby ti rodiče ty děcka na tu klasickou základku dávali, protože na té Turkmenské mají bez jakýchkoli problémů jedničky. Aby víc dětí chodilo na klasickou základku, tak je potřeba, aby na to ta základka byla připravena, aby ti učitelé a to vedení tam s tím chtělo něco dělat, aby vědělo, co je to romské dítě, aby vědělo, jaké má požadavky, potřeby, aby znali tu problematiku rodin, aby se nebáli zajít do té rodiny, když vidí, že ta maminka tam nepřichází a vidí, že ta maminka má blok, že dítě má šestnáct poznámek v žákovské a že už fakt musí přijít. Takže změna na té základce a taky si myslím, že by určitě měly být tvrdší podmínky pro vstup na Turkmenskou, protože pokud tam přijmou opravdu všechny, tak to není dobře. Mně přijde opravdu zvláštní, že dítě má nastoupit do první třídy na zvláštní školu i když to ani nezkusilo na běžné základce. Jak někdo může říct, že by to nezvládlo i třeba s nějakým individuálním plánem, tak si myslím, že by to dítě mělo vždycky dostat šanci.

TJ: A teď je to jenom tvůj názor, jestli si nemyslíš, že my jako gádžové strašně chceme pomáhat a tak přemýšlím, do jaké míry o to stojí, jestli se někdy necpeme do věcí, které by si vyřešili sami, ale jestli je ta situace tady na tom Vsetíně tak specifická.

R: Určitě se někdy cpeme do věcí, do kterých Romové nechtějí, abysme se cpali, to rozhodně, ale tady je otázka, kdo nás financuje a jaké má náš zadavatel podmínky a potřeby, takže to určitě musíme skloubit, ale myslím si, že služby, které poskytuje, tak jejich kvalita se zlepšuje právě tím, že se snažíme o subjektivní přístup o to, že klient je rovnocenný a má právo říci ne a že se snažíme vidět to, co ten klient dokáže zvládnout sám ne vždycky to vychází, ale snažíme se o to jakoby, že to má klient zvládnout sám, když neví, tak poradíme, nabízíme doprovod a podporu to opravdu není nezbytně nutné, tak do toho vstupujeme, ale snažíme se to dělat minimálně. Ty služby se ale obracejí k té aktivizaci a podpoře než nějaké přebírání odpovědnosti za nějaké. Určitě jsme na cestě k tomu, zlepšilo se to, určitě ještě máme na něčem pracovat, ideální to není, ale snažíme se o to

TJ: Teď mě ještě napadlo, že jsem slyšela o situacích, kdy si Turkemská vypisuje zápisy, je to pravda?

R: Myslím si, že je to dva roky zpátky, ten tenhle zápis ani minulý, ale ten předtím zápis, kdy Turkemská měla zápisy dřív, než byly zápisy na běžnou základní školu, což znamená, že děcka už byly zapsané a nemusely chodit na další, na to jsme teda hodně křičeli a další zápisy už probíhaly současně a letos to probíhalo po. Úterý středa to měli základky a ve čtvrtek to měla Turkemská. Ale nevím teďka nějaké novinky ze zákona, protože přišla za náma jedna maminka s tím, že na Turkemské chtěou po ní papír, že její dítě bylo na zápisu na Trávníkách a nevzali ho tam. Ale ještě tomu nevíme hlavu patu, takže to zjišťujeme, co ta škola chce za papír, jestli děti mají nejdřív povinnost jít na tu spádovou školu a až pak na tu zvláštní?

TJ: Aha, tak děkuju moc.

R: Nemáš za co.

Příloha č. 13

Rozhovor s členkou vedení školy

TJ: Co má podle vás vliv na fakt, že si Romové nebo romští rodiče vybírají vaši školu? Nebo proč si myslíte, že je tolik romských dětí na vaší škole?

R: Takže základním kritériem pro zařazení dětí do naší školy je vyšetření z pedagogicko-psychologické poradny. Myslím si, že to je jednoznačně nejdůležitější kritérium pro zařazování žáků do naší školy. Nevím, jestli je to tradice, to vyplývá z těch vyšetření, že celá řada žáků romské populace je k nám zařazována na základě výsledků testů, kterými projdou v pedagogicko-psychologické poradně.

TJ: Teď tu tradici jsem myslela třeba z hlediska toho, že ti rodiče tu chodili, byli tu spokojení, ví, jak to tady chodí, nebojí se sem dát své děti.

R: Určitě mají rodiče dobrý vztah ke škole, to je samozřejmé a je to bych řekla jedna z velice důležitých věcí, protože každá škola se snaží udržovat dobré vztahy mezi rodiči a institucí, jako školou. Je to jeden i z důležitých cílů v koncepci školy vycházet dobře s romskou rodičovskou veřejností. To že práce s romskou rodičovskou veřejností je velmi velmi náročná, o tom mohou vypovídat všichni, kteří s romskou rodičovskou veřejností pracují.

TJ: Teď se zeptám na nultý ročník, myslíte si, že ten může mít nějaký vliv na to, že rodiče už pak chtějí nechat dítě na této škole?

R: Já si myslím, že tato skutečnost, i když se uvádí, a mnoho lidí má názory z veřejnosti mimo školu, že tato skutečnost ovlivňuje zařazování těchto dětí. Já se domnívám, že ne. Protože každé dítě musí projít tím psychologickým vyšetřením, že právě naopak, učitelé, kteří učí v prvních v těch nultých ročnících, považují za velkou čest, když se to dítě dostane na základní školu, vidí to jako dobrý výsledek své práce, že se dítě podařilo připravit k zápisu na základní školu a my z toho všichni máme radost. Takže neovlivňujeme ani rodiče ani nikoho jiného k nějakému rozhodnutí. Prostě dítě projde psychologickým vyšetřením a na základě toho je zařazeno.

TJ: A teď bych se chtěla zeptat, kdy vždycky musí dítě projít tím vyšetřením?

R: Při zápisu do nultého ročníku si musí rodiče požádat o přešetření v poradně, která rozhodne, jestli ohodnotí dítě jako sociálně znevýhodněné, protože nulté ročníky fungují pro děti sociálně znevýhodněného prostředí, projdou nějakým vyšetřením, sama nevím, jakým nejsem informovaná, jak to vyšetření vypadá, a potom musí projít vyšetřením, pokud je zřejmé, že se dítě jeví jako nedostatečně zralé. Ani ne zralé, prostě rozumově vyspělé zvládat běžnou základní školu a rodiče si o to požádají. Rodiče si musí požádat o

vyšetření pedagogicko psychologické poradny a jestliže donesou vyšetření z pedagogicko psychologické poradny a požádají a přijdou k zápisu k nám a požádají tak je to indikace, je to dítě se zdravotním postižením, a podle školského zákona máme, jednoznačnou bych i řekla povinnost, abychom takové dítě vzdělávali podle školního vzdělávacího programu pro děti s lehkou mentální retardací.

TJ: A vyšetření probíhá i po první třídě?

R: Ano. Všechny tyto děti mají v tomto prvotním vyšetření v závěrech napsáno, že přešetření proběhne ke konci první třídy většinou je to květen, červen, kdy se znovu prověří, jestli dítě nebylo nějakou nezralostí zařazeno, jestli by nezvládlo základní školu. Nyní čekáme, jak nám dopadnou vyšetření, pochopitelně pokud se vyskytne případ, kdy poradna změní názor, tak jednoznačně, tady je cesta zcela zřejmá, prostě přejde na základní školu.

TJ: A ono by přešlo do druhé třídy, nebo by šlo zpátky do první?

R: To si netroufám říct, ale určitě by muselo znovu absolvovat první třídu, protože náplň učiva první třídy podle našeho školního vzdělávacího programu a základní školy je diametrálně odlišné, to by vůbec nebylo schopno se zařadit.

TJ: A já jsem na vašich webových stránkách našla, že vyučujete podle osnov pro zvláštní školy, tak se to jmenuje.

R: Tak se to jmenuje. My momentálně vyučujeme podle dvou typů vzdělávacích programů, podle programu Zvláštní škola už jenom v deváté a čtvrté, páté třídě. A podle školního vzdělávacího programu, který před třemi lety začal v první a šesté třídě, takže postupně už je teď ve třetí a osmé třídě. První, druhé, třetí, šesté, sedmé, osmé třídě.

TJ: Já jsem se teď do toho zamotala.

R: Ano takže prostě tak to je. Tak se zahájilo podle školních vzdělávacích programů, tak se nezačalo v celé škole, ale dobíhal ten starý školní vzdělávací program a následně se postupně zařazují třídy podle školního vzdělávacího programu Cesta k praktickému životu, tak se jmenuje náš vzdělávací program. To je podle systému, jaký si musela vypracovat každá škola.

TJ: Teď bych se chtěla zeptat, co si myslíte o strachu rodičů dávat své děti na běžné základní školy, strach z diskriminace.

R: Tak nevím, určitě rodiče...*(telefon)*. Tak určitě v situaci, kdy jsou na celé základní škole dvě tři děti, tak ta situace není pro ně dobrá, že se tam cítí osamoceni. Víme dobře, že romská komunita se vyznačuje tím, že jsou pospolu, že spolu drží takzvaně a cítí se lépe, když je jich více. Ale někdy v minulosti se stalo, že si rodiče stěžovali, že to dítě jejich trpí

stresem, že má i nějaké zdravotní problémy chodit do školy, nevím, to je případ od případu, kdy bych pospomínala, kdy dítě trpělo fobiemi. Těžko říct, jestli tím, že nestačilo na tu školu, mělo problémy zvládnout náročné učivo základní školy, nebo nemělo kamarády, případně se mu někdo posmíval, to je případ od případu. Konkrétně teda nevím o takovém případě, ale v minulosti se vyskytovaly případy, kdy si rodiče přišli stěžovat, že to dítě jejich se tam necítí dobře, ale většinou to souviselo se špatnými výsledky ve vzdělávání, takže jedno s druhým ruku v ruce souvisí tyto problémy dohromady.

TJ: Teď bych se zeptala, jaké výhody vyplývají pro romské děti ze vzdělávání na vaší škole.

R: No tak výhody, tak získávají základní vzdělání, to je jednoznačně jasný postoj našeho školského systému, že osnovy, podle kterých se žáci učí, jsou hodnoceny jako dostatečné pro získání základního vzdělání, jsou rovnocenní, oni nejsou vůbec nijak diskriminováni, jako se uvádí často, ale oni získají základní vzdělání vzhledem ke svému handicapu adekvátní vzdělání. Takže tady nevidím, že by byli nějak znevýhodněni. Mají možnost na učiliště, to je úžasné, že ta prostupnost je dnes taková, mohou si vybrat jakékoli učiliště, i když pochopitelně si musí tak jako každý i ti na základní škole si musí vybírat, musí si ten žák odcházející z toho základního vzdělání do středního stupně podle svých výsledků. Takže tady, když se žák výborně učí, odchází žáci třeba na obchodní učiliště, a to je učiliště rovnocenné pro žáky ze základní školy a několik žáků absolvovalo. Nám odchází dvě žákyně na obchodní učiliště, tak jsme zvědaví, jak obstojí, je to pro ně velmi náročný obor a tam musím říct, jim velmi pomáhají ty neziskové organizace, pokud se tam dostanou, tak je doučují. Tak jinak jaká další výhoda, tak pokud je to jako v naší škole, kde máme velkou romskou komunitu na Vsetíně, tak jednak mohou pěstovat a rozvíjet svoje tradice, máme tady soubor taneční, potom jsou mezi sebou kamarádi, cítí se tu velice dobře jako doma bych řekla, a jsou si rovnocenní třeba ve sportovních soutěžích. Mají dobrou partu ve škole.

TJ: A není to pro ně najednou šok, že tady jsou mezi svými kamarády a na tom učňáku jsou najednou mezi bílými.

R: Já si myslím, že jistě, že to může být takový aspekt, který se uvádí a je mi znám, ale není to rozhodně podstatný důvod, proč opouští ta učiliště.

TJ: A myslíte si, že na to má vliv rodina, že nemá dostatečné zázemí nebo podporu v tom dalším vzdělávání?

R: Ano rodina má úplně rozhodující vliv na to, jestli žák vydrží na učilišti nebo ne. Rodiče jsou ovlivněni, nebo nechávají vlastně to rozhodnutí na těch dětech. Když nechce, tak oni

řeknou, no tak ale on nechce a co s ním mám dělat. Myslím, že rodiče z majoritní společnosti mají ty nástroje, umí je podržet, přimět, přinutit, když už ses na to dal, musíš to vydržet, a co budeš dělat a jaké budeš mít zaměstnání, kdežto romským dětem je to často jedno. No tak budu na sociálce, a proč bych se měl učit, když budu dostávat dávky a sem tam půjde na brigádu a veškeré zdůvodňování a vysvětlování výhod, že dítě bude mít výuční list, oni prostě neberou, že to není tak, to oni neberou. Že to nestojí za to se namáhat.

TJ: A teď bych se zeptala na nějaké nevýhody. Myslíte si, že existuje nějaká nevýhoda, že se ty romské děti vzdělávají na této škole.

R: Abych se vám přiznala, teď mě nic nenapadá jaké nevýhody. *(smích)*

TJ: To nevadí.

R: Tak možná abych byla objektivní, a snažím se být velmi objektivní, to že třeba se nekonfrontují s názory té většinové společnosti, že tady máme málo dětí z majoritní společnosti a tím pádem ta konfrontace a to přizpůsobování se normám tak to bych viděla jako nevýhodu.

TJ: Tak vlastně o tom budoucím uplatnění po škole jsme se vlastně bavily, že mají rovné šance.

R: Naprosto, myslím si, že vzhledem ke svým schopnostem, které ty děti mají, mají opravdu mimořádné šance dostat se do toho oboru, který si zvolí. Jenom každý musí vynaložit určité úsilí, aby ten střední stupeň vzdělávání zvládal. A tam jiné nároky se kladou na žáky základní školy, že ta je povinná a jiné nároky se kladou na žáky, to je výběrová škola, že a tam pokud mají ty neomluvené hodiny, a nebo se nepřipravují na to vyučování, což je zase velký kámen úrazu a nezískají tu podporu z rodiny ji nezískají a pokud tam není větší tlak z té neziskové sféry, kteří tuto sféru sledují a podporují, ale jestliže to dítě nechce, tak je nikdo nepřiměje.

TJ: A když tady vlastně vyučujete podle osnov pro děti s lehkou mentální retardací, tak nejsou ty osnovy nějak zkrácené proti běžným základním školám.

R: Tak samozřejmě rozsah učiva je přiměřeně zkrácen, ta náročnost a rozsah je pochopitelně menší, ale na těch učilištích by to mělo stačit. Máme všechny předměty český jazyk, matematiku, zeměpis, dějepis, přírodopis, chemii, fyziku, velký rozsah pracovního vyučování, což je obrovská výhoda k těm manuálním profesím přispívá, že jsou ti žáci připraveni na tyto profese. Takže už to zaměření té školy je takové praktické, proto jsme si nazvali ten vzdělávací program K praktickému životu. Takže se počítá s tím, že ti naši

absolventi té naší školy budou dělat dělnické profese, takže proto ta dotace těch hodin pracovního vyučování, jak pro chlapce, tak pro dívky, což je velmi důležité.

TJ: A můžu se zeptat, máte jazyky?

R: Ano máme jazyky. Máme anglický jazyk povinný.

TJ: Povinný?

R: Ano, už je povinný, dříve nebyl, my jsme ho roky zaváděli jako nepovinný, protože jsme viděli, že to způsobuje bariéry při přestupu, samozřejmě ten rozsah vědomostí je také menší. Je to náročný předmět pro žáky, kteří mají slabou paměť, špatnou představivost, prostě s tím postižením mentálním s jakým jsou, tak je to pro ně velmi náročný předmět a ty vědomosti podle toho taky vypadají, ale rozhodně jsou schopni absolvovat a všude se uvádí na přihláškách do učiliště, že potřebují individuální přístup a myslím si, že v dnešní škole by už mělo být zcela známé, že by tyto školy měly zohlednit tady tyto žáky. Asi to taky dělají, protože v těch jazykových oborech nebo hodinách dávají žákům individuální vzdělávací plány, aby to zvládli, prostě nebyl ten jazyk překážkou zvládnutí toho oboru.

TJ: Teď mě ještě napadlo zeptat se na asistenty na vaší škole.

R: My jsme škola myslím ojedinělá, která má šest romských asistentů pedagoga. Je to institut také velice chvályhodný, kdy on je takový spojovací článek mezi světem romské komunity, když to řeknu velmi obecně a mezi školským zařízením a jeho nároky a požadavky, které se na ně kladou, takže jsou.

TJ: A jaké musí mít vzdělání.

R: Musí všichni mít kurz pro romské asistenty, ty zřizovala dřív Brněnská univerzita, teď to dělá Opavská univerzita, je to dvousemestrální kurz, je to forma kurzu, není to nějaké soustavné vzdělávání, jezdí na přednášky, musí vypracovat nějakou závěrečnou práci, kde získají základní povědomí o pedagogice, speciální pedagogice a poruchách chování.

TJ: A to jejich vzdělání předchází? Je jedno jaké mají vzdělání nebo musí mít vzdělání nebo ne?

R: To víte, že by bylo ideální, a snažíme se o to, aby byli všichni vyučeni, ale mám tu i nevyučené se základním vzděláním, ale zase už si zvykli pracovat, zařadili se, takže přes největší problémy, které jsem zažila, byly s financováním.

TJ: A já jsem četla v zákoně, že jsou to pedagogičtí pracovníci..

R: Jsou to pedagogičtí pracovníci.

TJ: To znamená, že peníze získáváte od vašeho zřizovatele, jestli tomu dobře rozumím.

R: My ale na ty asistenty pedagoga získáváme peníze z Úřadu vlády, kde je vyčleněný nějaký fond na tady tuto oblast, nevím po té právní stránce jak to je, ale my si žádáme přes Kraj. Přes kraj si žádáme na Úřad vlády, oni vypisují takový tendr.

TJ: Já jsem četla, že změnou toho, že se stali těmi pedagogickými pracovníky, se už nemusí ty peníze hledat tak složitě.

R: Už je to mnohem jednodušší než dříve, už jsou to pedagogičtí pracovníci, ale přesto na podporu těch asistentů pedagoga je nějaký fond nebo projekt, nebo jak bych to nazvala, který je tady na tyto pozice.

TJ: A myslíte si, že to platí i pro jiné základní školy?

R: Pro všechny no samozřejmě. Nehledě na to, že ty slibované šablony, které budou mít školy k dispozici, umožní zažádat si o asistenta pedagoga na škole.

TJ: Takže už to nebude tak složité pro běžné základní školy sehnat si peníze?

R: Určitě, tam myslím jsou ty cesty hodně otevřené.

TJ: Protože já jsem četla, že to bylo dřív hodně složité sehnat ty peníze.

R: No tak jistě, my to máme za sebou, proto jsem se o tom zmínila, protože to byla hodně náročná administrativně. Ty peníze prostě byly, ale než se k nim člověk dostal.

TJ: HM. Děkuju. A teď bych se zeptala, na místní nízkoprahová zařízení, jestli spolupracujete, jestli víte, jak zasahují do celé situace tady ve Vsetíně do toho vzdělávání?

R: Mohu říct, že mluvím o tady těchto zařízeních, že mám na mysli nebo s kým jsme jednali tak to bylo s Charitou, s Diakonií, s Elimem, a teď si nemohu vybavit ten název oragnizace, která zprostředkovává dobrovolnickou činnost.

TJ: Adorea.

R: Tak s nimi máme velmi dobrou zkušenost, protože v případě potřeby s nimi máme několik smluv, tedy oni mají smlouvy třeba s rodiči dětí, kteří jsou ve škole při vzdělávání.

TJ: Jako že jsou ve škole a dívají se?

R: Chodí prostě, jsou přítomni v hodinách.

TJ: Aha, to jsem nevěděla, že jde.

R: To záleží na té Adorei, ona s tím souhlasila jako taková výpomoc, jsou to takové výpomocné práce a vyřešili jsme tím velmi náročné a těžko řešitelné problémy. No ale i s Charitou teď momentálně vím o tom, že pořádají pro děti nějaké kurzy, mimočasové

TJ: Volnočasové.

R: Volnočasové pro ně plánují o tom jsme informovaní, víme to. Na Poschle funguje Diakonie, takže s těmi zaměstnanci ohledně doučování máme kontakty, takže víme, že

někteří žáci jsou pravidelně zařazováni, paní Hříbková chodí, ptá se na spolupráci, takže něco funguje, záleží samozřejmě na tom jak to funguje, jak se ta rodina k tomu postaví. Jinak žáci mají možnost se doučovat i u nás ve škole, máme školní družinu, školní klub a evropské projekty napsané na volnočasové aktivity, které nám umožňují bohatou činnost, jak pracovat s dětmi ve volném čase a mimo jiné je tam i ta oblast toho doučování. Takže spolupracujeme, i když je to neoficiálně, takové ty kritické postoje vůči škole, ale nemůžu k tomu nic bližšího říct, protože je to všechno tak nějak neoficiálně, ale nikdo to nepřišel nikdy říct, co a jak se děje. Pokud přijdou s nějakou nabídkou, dokonce jsme jim půjčovali i hřiště u školy, aby mohli provozovat činnost, teď asi si našli nějaké jiné, ale nevím, jak bude dál ta spolupráce, ale já ji podporuju.

TJ: Děkuju a teď se zeptám na poradnu, jak si myslíte, že může ovlivnit situaci.

R: Poradenské zařízení, tak jak ho vnímám já a všichni tady na škole, je zařízení, které stojí mimo školu a samozřejmě je to rozhodující článek, který má v podstatě takovou supervizi nad speciálním vzděláváním a to nejenom o rozhodování o zařazení dětí, v tom má jednoznačné pravomoce, ale také v poradenské oblasti. Zdá se mně, že tato oblast je podhodnocena, že by školy potřebovaly mnohem užší spolupráci. Jsme speciální pedagogové musíme si často poradit sami, rodičům poskytujeme poradenskou činnost, nejen ze strany škola rodič, ale i v těch našich koncepcích vycházíme z toho, že těm rodičům umíme poradit v různých složitých situacích, kdy oni si neví rady, tak přijdou za námi, tak suplujeme to, a podařilo se nám zřídit funkci školního psychologa přes projekty evropské, takže jsme teď takoví spokojenější, můžeme to řešit přes psychologa a nabídnout tu poradenskou činnost širší.

TJ: A poslední otázka, jak by se podle vás dalo docílit toho, aby více romských dětí chodilo na běžnou základní školu?

R: To je otázka velmi náročná a složitá, já si myslím, že začít v rodině, pracovat s nejmladší generací od útlého věku a hlavně rozvíjet řeč, slovní zásobu, ale není to jenom tím, je to velmi důležité pro vzdělávání to je beze zbytku, beze sporu. Také romská komunita má jaksi geneticky nebo vývojově dané představy o vzdělání o životě o způsobu života o hodnotách životních a posunovat tady tyto hranice. Je to velmi velmi náročné a bude to trvat dlouho si myslím já ze zkušeností, určitě se přizpůsobují určitým tlakům, ale pokud to nejsou tlaky ekonomické, tak je to velmi pozvolná změna těch postojů a dlouhodobý trend. Určitě pokud budou direktivní tlaky a jednoznačně se řekne, že všichni prvňáci půjdou do první třídy, tak je to jednoduché, ale pokud to bude takovým přirozeným způsobem, tak si myslím, že to bude dlouhodobá záležitost. Ale musí tady být ty nástroje,

které bude mít ta společnost k ovlivňování postojů Romů. Ale není to, pokud se můžu vyjádřit k tomu názoru všichni do první třídy, je podle mě velmi diskriminující.

TJ: Myslíte do první třídy běžných základních škol?

R: Taky jsem se setkala s názorem, že by děti do první třídy vůbec neměli jít do speciální školy, ale jak to odborníci dokáží poznat ve věku šesti sedmi let, jestli to dítě mentálně, jak je na tom mentálně. Proč by se z dětí měly dělat nějaké pokusné ověřovací bytosti, jestli zvládnou ten stres základního vzdělání, přece ten stres, to by měl říct každý psycholog, že to poznamená každého, proč by měli být neúspěšní ve školní vzdělávací dráze. Dítě má být úspěšné a to hned od začátku. A chtěla bych vidět kritiky těchto postojů, aby viděli šťastné děti v první třídě na základní škole praktické, jak se cítí dobře, jak mohou být spokojené, jak mohou být chválené a jakých výsledků dosahují a jak jim to prostě jde zvládat ty malé krůčky postupně. Postoje romských malých dětí jsou takové, že chodí rády do školy, protože jsou úspěšné, zlom nastává v pubertě.

TJ: Ještě jsem četla, že bývá velký problém s domácími úkoly, že dávat romským dětem domácí úkoly domů, že se často setkáváme s tím, že přinesou roztrhané sešity.

TJ: Plnění jakýchkoli povinností a jsme zase u toho. Plnit si jakékoli povinnosti je velmi náročné, my se snažíme rozdělit tu oblast domácího přípravy do dvou fází. Domácí příprava má pomáhat k utužení, k zopakování učiva a to my se snažíme dělat s dětmi přes školní družinu. Vychovatelky s dětmi v družině napíší úkoly, procvičí čtení a tak dále. Takovou tu půlhodinku věnují té domácí přípravě a zase individuálně. Některé dítě si je to schopno dělat samo, jiné potřebuje pomoci. Ale kromě toho se obracíme na rodiče, aby dělali s dítětem něco doma, aby nebyli odkázáni jenom na...

TJ: A jaké máte zkušenosti?

R: Špatné, velmi špatné. My máme téměř dennodenně rodiče ve škole k nějakým konzultacím, k nějakým pohovorům, nechci to nazvat výchovné pohovory, kdy my je nabádáme, to se zhoršilo, to sledujte, to se musí napravit, to je třeba změnit, jaktože nepíše úkoly, jaktože nenosí věci, aktovku zase nemá, už ji měl, ale zase ji nemá, přezůvky měl, ale už je nemá, takže to je oblast složitá, náročná, rodiče nejsou zvyklí tuto povinnost mít. Oni to nevidí jako důležitou věc, oni mají těch dětí hodně v rodině. A když on mu to vždycky sebere a všechno mu z té aktovky vytáhne a oni to těm dětem dovolí, no a takové důvody.

TJ: A poslední otázka, jestli si myslíte, že Romové o to stojí, jak pořád ty neziskové organizace a my obecně jako společnost je někam...

R: Já totiž si myslím, že oni tento problém takto absolutně nevnímají.

TJ: Hm, já si to taky myslím.

R: Oni to takto nevnímají. Protože oni mají přece možnost si to dítě do té školy běžného typu dát.

TJ: Ze zákona mají vlastně...

R: Ze zákona a nikdo jim v tom nebrání, absolutně nikdo. I logicky vzato, kdyby to dítě na to nestačilo proč by ho tam měli dávat, a proč by mělo být nějakým způsobem, bych tak řekla znevýhodněno, diskriminováno, ne diskriminováno ne to není dobrý výraz, poškozeno, mělo by být neúspěšné, to je o tom jsme se tady bavily. Jestliže odborný odborník řekne, že bude pro něj lepší zvládat postupně po krocích jakési učivo a připravit se na další vzdělání, tak podle mně je to názor kvalifikovaných lidí, kvalifikovaných odborníků, no a jestli ten rodič na to dá nebo nedá to už je v jeho pravomoci, ale oni na to dávají, protože cítí, že je tady o jejich děti dobře postaráno, kdyby nebylo, tak romští rodiče se odvedou o práva svých dětí jó domáhat. To bychom špatně pochodili, kdybychom se o děti velmi, velmi dobře nestarali.

TJ: Některé neziskové organizace říkají, že poradna dává schválně hodnocení mentální retardace, co na to říkáte?

R: Poslouchejte, pokud já mluvím o některých těch vyšetřeních s poradnou, já jsem se nikdy nesetkala s případem, kdy by si poradenské zařízení dovolilo něco takového. Samozřejmě rodiče romští, vydají rozhodnutí pro vzdělávání na základní školu, a ten tlak ze strany romských rodičů je obrovský, tomu rozumím, že takový tlak je, ale pokud jsme takové případy řešili, řekli jsme, zkuste to, musí se to tak udělat, přiměli jsme rodiče, vysvětlili jsme rodičům, proč to dítě musí být tam, kde poradna určila. Ale to je naprostý nesmysl, to je nekvalifikované, bych řekla úplně urážlivé pro ty instituce, já jsem nikdy nic takové nezažila. Že rodiče tam tlačí na poradny, tak tomu bych věřila, ale že poradny, kvalifikované pracoviště by se dali ovlivňovat, ne tomu zásadně nevěřím. Proč by to dělali?

TJ: Děkuju vám moc.

R: Prosím.